

„Udruga za održivi razvoj Osejava“

Medić Vranješ, Magdalena

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:689589>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-05**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ETNOLOGIJU I KULTURNU ANTROPOLOGIJU
DIPLOMSKI STUDIJ ANTROPOLOGIJE

Magdalena Medić Vranješ

„Udruga za održivi razvoj Osejava“ – struktura udruge i utjecaj njenog djelovanja na zajednicu grada Makarske

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Tibor Komar

Zagreb, kolovoz 2024.

Izjava o autorstvu

Izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad „Udruga za održivi razvoj Osejava“ – struktura udruge i utjecaj njenog djelovanja na zajednicu grada Makarske izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentora Tibora Komara. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

Magdalena Medić Vranješ

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. BORAVAK NA TERENU	5
3. ANALIZA PODATAKA S TERENA USPOREDNO S INTERVJUIMA	9
3.1. Struktura i organizacija udruge	12
3.1.1. Aktivnosti koje organizira udruga	16
3.2. UZOR Osejava - samoprocjena utjecaja na lokalnu zajednicu	23
3.3. Utjecaj Udruge UZOR Osejava - percepcija lokalne zajednice	25
3.4. Stranka nezavisna lista Osejava - NLO	38
4. BUDUĆNOST UDRUGE	40
4.1. Prijedlozi građana	42
5. PRIJE ZAKLJUČKA	44
6. ZAKLJUČAK	47
7. POPIS PRILOGA	48
8. POPIS SLIKA I TABLICA	49
9. POPIS LITERATURE	50
SAŽETAK RADA	52
SUMMARY	53

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada je analiza aktivnosti Udruge za održivi razvoj Osejava te učinka koji te aktivnosti ostavljaju na lokalnu zajednicu grada Makarske te ostatka Makarske rivijere. Udruga za održivi razvoj Osejava, ili skraćeno UZOR Osejava osnovana je na Međunarodni dan volontera 5. prosinca 2018. godine „u cilju promicanja, razvitka i unapređenja održivog razvoja kroz zaštitu prirodne i kulturne baštine¹“. Djelatnosti udruge uključuju praćenje planiranja i obnove urbanih područja, zaštitu javnih dobara, edukaciju građana za održivi razvoj, poticanje smanjenja otpada i recikliranja, očuvanje prirodnih područja i kulturne baštine, zaštitu šuma, voda i mora, promicanje volonterstva i društvene solidarnosti, poticanje sudjelovanja građana u odlučivanju, javno zagovaranje, proizvodnju medijskih sadržaja, organizaciju događanja i konferencija, prikupljanje i analizu informacija o javnim politikama i projektima, razvijanje partnerstva, zagovaranje uloge civilnog društva, informiranje mladih o obrazovnim programima i održivom razvoju, podizanje svijesti i obrazovanje javnosti o strategijama smanjenja otpada i poticanju povećanja recikliranja, očuvanje iznimno vrijednih prirodnih područja. Na području grada Makarske udruga je aktivna već nekoliko godina te je od 2021. godine djelomično povezana s radom političke stranke NLO – Nezavisna Lista Osejava, koja je osnovana 24. siječnja 2021. godine². U prvom priopćenju nakon osnutka stranke, objavljeno je kako je stranka osnovana od strane nekolicine aktivista koji su na području grada Makarske prepoznatljivi po svom djelovanju u UZOR Osejava. Osnivači stranke već su 2021. godine isticali mogućnost njihova izlaska na političku scenu zbog nezadovoljstva s vlasti grada Makarske koja, prema njihovu mišljenju ne sluša potrebe vlastitih građana³. Isto tako su u prvom priopćenju kao aktivna politička stranka istaknuli upravo to da je osnivanje političke stranke NLO proizašlo iz dugotrajnog zanemarivanja volje građana od strane Makarskih gradskih čelnika, koji su dali prednost privatnim interesima na račun interesa javnosti. Kontinuirana devastacija grada i degradacija Makarske kao turističke destinacije zbog

¹Stranica Udruge za Održivi Razvoj Osejava, izvor: <https://udruga-za-odrzivi-razvoj-osejava.business.site/> (pristup 20. 03. 2024.)

²M.D. 2021. “OSNOVANA NEZAVISNA LISTA OSEJAVA (NLO) : “Politika u Makarskoj više neće biti ista””. *Makarska Danas*, 24. siječnja 2021. <https://makarska-danas.com/osnovana-nezavisna-lista-osejava-nlo-politika-u-makarskoj-vise-neze-biti-ista/> (pristup 20.03.2024.)

³ĆIRAK, Ivona. 2020. “Udruga UZOR Osejava: Znamo da će udarati ako uđemo u politiku, ali mi ćemo vratiti deset puta jače!”. *Slobodna Dalmacija*, 24. srpnja 2020.

<https://slobodnadalmacija.hr/dalmacija/obala/udruga-uzor-osejava-znamo-da-ce-udarati-ako-udemo-u-politiku-ali-mi-ćemo-vratiti-deset-puta-jace-1034286> (pristup 20.3.2024.)

prekomjerne betonizacije i degradacije obale također su doprinijele potrebi za uspostavom nove političke snage koja će reagirati protiv takvih radnji na štetu grada i lokalne zajednice.

Slika 1. Članovi udruge – s lijeva na desno: Petar Kelvišer, Ivana Miočević Franić, Petra Mravičić, Ela Sokol.

Izvor: Slobodna Dalmacija/ foto Matko Begović

Udruga UZOR Osejava aktivno sudjeluje u političkom te kulturnom životu lokalne zajednice te podjednako organizira aktivističke prosvjede, pošumljavanje lokalnih područja, edukacije o recikliranju te edukacijske šetnje kroz prirodna područja od velikog značaja za grad Makarsku. Sve organizirane aktivnosti okupljaju mnoštvo građana Makarske i okolice, svih dobnih skupina. Tako je primjerice 2023. na Zelenoj čistki poluotoka Osejave koja se tradicionalno održava u travnju uoči Dana planeta Zemlje, bilo okupljeno stotinjak volontera koji su uspjeli skupiti 700 kilograma raznog otpada. Kako svjedoče iz Udruge, ove godine je skupljeno gotovo 2 puta manje otpada od dosadašnjih godina, što nam daje zaključiti kako su dosadašnje akcije zaista pridonijele kreiranju ekološke svijesti unutar lokalne zajednice koja samoinicijativno počinje paziti na okoliš te čistiti ga za vrijeme šetnji ovim područjem.

Slika 2. Zelena čistka 2023. Izvor: Makarska Danas/ foto O.Franić

Budući da je autorica ovog rada rođena u Makarskoj te tamo trenutno i boravi, njen odabir ove teme za istraživanje upravo i jest na jedan način posvećen tom gradu te želji za boljom budućnosti i pametnijem razvoju grada. Makarska se posljednjih nekoliko godina provlači kroz medijske objave kao sinonim betonizacije te apartmanizacije, koja utječe na čitavo područje Republike Hrvatske čije je glavna djelatnost turizam. Ovome svjedoči i podatak da je u posljednjih desetak godina u Makarskoj izgrađeno preko 1600 novih stanova⁴, a podaci pokazuju da se potrošnja vode koja u zimskim mjesecima iznosi otprilike 100.000 metara kubnih mjesečno u ljetnim mjesecima penje i do 800.000 metara kubnih mjesečno⁵. Sve ovo je doprinijelo tome da je grad Makarska zadnjih nekoliko godina Makarska postao simbol nekontrolirane gradnje koja je potpomognuta nedostatkom planskog uređenja. Makarski slučaj je tako postao još poznatiji široj javnosti objavom HRT-ove serije *Apsurdistan – Prvi red do mora*, objavljene 18. travnja 2022. gdje je Makarska uzeta kao jedan od školskih primjera problema apartmanizacije u današnjem društvu. U sklopu ove dokumentarne serije koja tematizira betonizaciju i apartmanizaciju obalnog područja, ovaj problem je temeljito istražen

⁴ VIZEK, Maruška. 2023. "Apartmanizacija se opasno razmahala: Tko su šampioni betoniranja obale i kako ih zaustaviti?". *Tportal*, 23. siječnja 2023. <https://www.tportal.hr/komentatori/clanak/apartmanizacija-komentar-maruske-vizek-20230123> (pristup 20. 03.2024.)

⁵ŠEGVIĆ, Vesela. 2023. "Makarsku guši divlja gradnja: "Odlazim, ovo više nema dalmatinski stih"". *NI*, 12. lipnja 2023. <https://n1info.hr/vijesti/makarsku-gusi-divlja-gradnja-odlazim-ovo-vise-nema-dalmatinski-stih-2/> (pristup 20.03.2024.)

putem dubinskih intervjuja s renomiranim arhitektima, iskusnim iznajmljivačima apartmana te građanima koji su suočeni s izazovima nedostupnosti stanova zbog visokih cijena nekretnina⁶.

Ovim istraživanjem propituje se odnos udruge UZOR Osejava prema lokalnom stanovništvu te njihov utjecaj na to isto stanovništvo i politički te gospodarski razvoj grada Makarske. Poseban naglasak bit će na prethodno istaknutim problemima betonizacije i apartmanizacije te aktivnostima koje udruga provodi na godišnjoj bazi kako bi pokazala da javnost želi promjene u ovim aspektima. Nastoji se istražiti sama struktura udruge te koliko je njeno djelovanje povezano s političkom strankom NLO i kako isto utječe na percepciju udruge iz perspektive lokalaca.

U početnom dijelu rada bavimo se prikazom terenskog istraživanja koje je obavljeno u nekoliko navrata u 2023. godini kako bi se realistično prikazao način rada udruge te provođenje aktivnosti u kojima sudjeluje lokalno stanovništvo. Osim članovima udruge te volonterima na organiziranim aktivnostima, bavit ćemo se i članovima NLO stranke koji su uključeni u djelovanju UZOR Osejava te percepcijom građana koji nisu direktno uključeni u aktivnosti udruge, kako bi se dobio što vjerniji prikaz utjecaja udruge na čitavo lokalno stanovništvo i na percepciju koju drže u njihovim očima. Posebno želimo istražiti način na koji udruga utječe na razvijanje svijesti građana te u kolikoj mjeri njene aktivnosti mijenjaju pristup same zajednice prema prirodnom i kulturnom dobru grada Makarske.

⁶ HRT 2022. "Apsurdistan: Prvi red do mora". *HRT*, 4. travnja 2022.
<https://hrt prikazuje.hrt.hr/dokumentarci/apsurdistan-prvi-red-do-mora-6552636> (pristup 20. 03.2024.)

2. BORAVAK NA TERENU

Svoj boravak na terenu odlučila sam započeti šetnjom po samom poluotoku Osejavi te sjedenjem u prirodi i promatranjem. S obzirom da su autorefleksija i autoreferencijalnost jedne od osnovnih kvalitativnih istraživačkih metoda autoetnografije, odlučila sam prvo osvijestiti koje sve emocije, mišljenja i saznanja prethodno imam o samoj lokaciji Osejava kako bih uspjela razlučiti ta prethodna saznanja od onih koje ću postići svojim istraživanjem – ovaj put ne samo kao stanovnica grada Makarske, već i kao antropologinja (Škrbić Alempijević, Potkonjak, Rubić 2016: 90). Ova metoda odgovara onome što Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević (2019: 30) u svom radu spominju kao eksperimentalnu tehniku šetanja kada govore o šetajućoj etnografiji. Koncept tih šetnji uključuje kritičko promatranje i razmišljanje o gradu, posebno o tome kako suvremeni urbani prostori utječu na ljudske misli i ponašanje. Šetanje se tako, prema autoricama, u posljednjem desetljeću “etablira kao vrijedna istraživačka metoda” (Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević 2019: 30).

Prije no što postavim kazivačima neka od već unaprijed planiranih pitanja u polustrukturiranom intervjuu – poput „Zašto baš UZOR Osejava?“ te „Što vama predstavlja Osejava“ – željela sam vidjeti što ta ista pitanja u meni bude, koja sjećanja evociraju te kako bih ja na njih odgovorila iz svoje perspektive kao stanovnica ovog grada. Odnos mojih odgovora te onih kazivača jest odnos osobnog i kolektivnog, što je temelj autoetnografije kao metode (Škrbić Alempijević, Potkonjak, Rubić 2016: 90). U Makarskoj sam provela praktički cijeli svoj život, ako zažmirimo na one mjeseci u kojima sam radi obrazovanja bila u Zagrebu ili Firenci – dosad to broji 25 godina te naravno da sam u tom razdoblju razvila određena mišljenja, emocije i zaključke od kojih se u ovom istraživanju neću moći potpuno odmaknuti – što i jest poanta autoetnografije. Stoga mi je bilo bitno točno definirati svoje stavove prije istraživanja jer ću na takav način poći postupno posteriorno vidjeti je li ovo istraživanje potaklo kod mene osobnu transformaciju (Škrbić Alempijević, Potkonjak, Rubić 2016: 92).

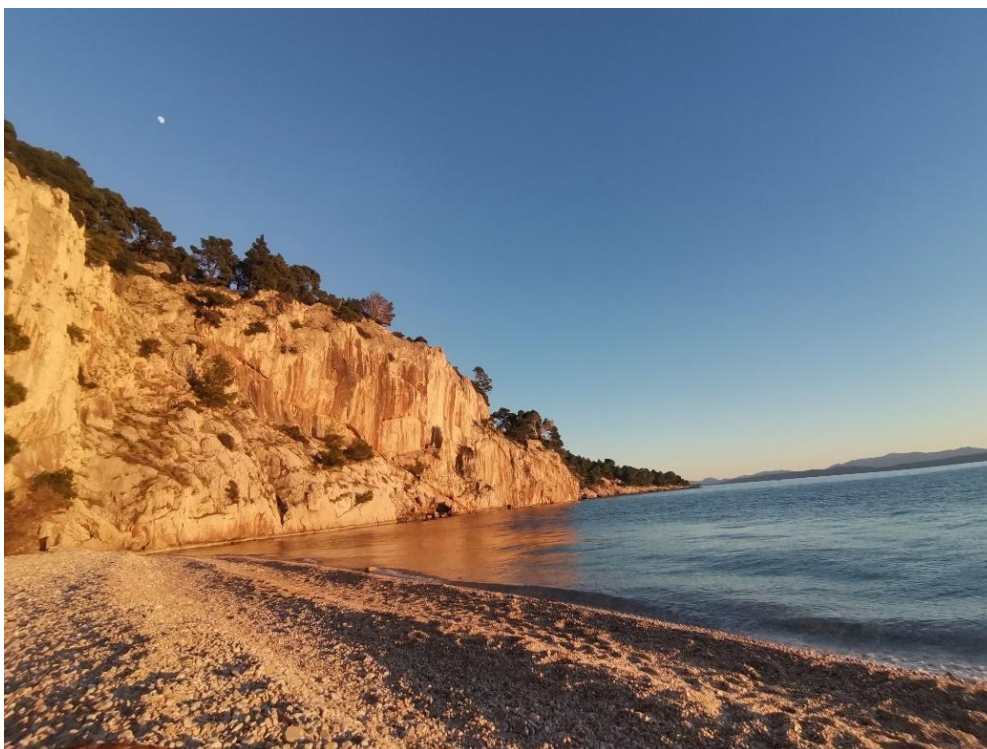
Izlazak na teren u sklopu istraživanja počinje 21.01.2024. u 15.30h kada se upućujem na šetnju poluotokom Osejava prateći glavne pješačke putove koji vode do poznate plaže Nugal. Kontemplirajući što samo mjesto predstavlja meni, koje je njegovo simboličko značenje te koje uspomene to mjesto drži u mom sjećanju, šetam uskim putićem koji prati rub stijena uz mirno more. Svakih nekoliko stotina metara ugledam plavi metalni stup koji drži po nekoliko putokaza koje pješacima ukazuju smjer i udaljenost do željene destinacije. Nakon nekog vremena sjetim se da bi bilo zgodno napraviti foto dokumentaciju – jer su ovi putokazi postavljeni upravo od

strane članova udruge UZOR Osejava⁷. Tijekom ostatka boravka na terenu te promatranja sa sudjelovanjem se koristim istom metodom kako bih zabilježila trenutna događanja na terenu te kasnije analizirala fotografije. Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević (2019: 28) objašnjavaju kako je istraživač tokom metode promatranja sa sudjelovanjem u potpunosti okupiran terenom koji prati svim osjetilima odjednom i pristupa mu holistički te zbog toga može ponekad doći do izostajanja detalja. U ovakvim trenucima fotografije javnih prostora mogu pomoći jer se pregledom istih može doći do novih informacija i spoznaja.

Slike 3. i 4. – putokazi koje su postavili članovi UZOR Osejava / Fotografirano: 21.01.2024.

⁷ U suradnji s Šumarija Makarska članovi udruge postavili su 22.1.2022. prvi putokaz kao ogledni primjer signalizacije u šumi – cilj olakšati kretanje i odmor svim posjetiteljima. Nadodan putokaz za Nugal 11.2.2022.

Slika 5. – Plaža Nugal, poluotok Osejava / Fotografirano: 21.01.2024.

Ostatak terenskog istraživanja odvijao se kroz druženje s članovima udruge te volonterima akcija koje udruga održava. Tokom istraživanja sudjelovala sam na 3 različite aktivnosti koje je udruga organizirala pri kojima sam sudjelovala kao volonter i/ili član lokalne zajednice. S obzirom da se radi o aktivnostima u gradu u kojem sam odrasla te u kojem trenutno boravim, nužno sam se pri istraživanjima morala postaviti autoetnografski - gdje sam kao autor, u isto vrijeme i objekt i subjekt spoznaje (Škrbić Alempijević, Potkonjak, Rubić 2016: 90). Odluku za autoetnografsko pozicioniranje donosim svjesna mogućih kritika koje su obično upućene istraživačima koji se bave etnografijom u vlastitim sredinama. Takve kritike se temelje na pretpostavci o prevelikoj osobnoj angažiranosti istraživača, što može dovesti do smanjenih mogućnosti za distancirano, odnosno objektivno prosuđivanje. Smatra se da intenzivno sudjelovanje u istraživanoj zajednici može pristrano utjecati na istraživače te da postoji mogućnost da se njihova subjektivna angažiranost može odraziti na interpretaciju i analizu podataka prikupljenih na takav način (Aguliar 2010: 15 prema Potkonjak 2016: 28). Svjesna ovih kritika, nastojala sam težiti ka refleksivnosti i kontinuiranom preispitivanju vlastitih predrasuda te daljnjem uključivanju metoda koje promiču objektivnost u autoetnografskom pristupu, upravo kako bi se osigurala valjanost istraživačkih rezultata.

U spomenutim boravcima na terenu, koristila sam se metodom promatranja sa sudjelovanjem, najčešće korištenom strategijom u etnografskim istraživanjima (Potkonjak 2016: 68). Zaključke iz promatranja proširujem dodatnim provođenjem polustrukturiranih intervjua (Potkonjak 2016: 71-72) te za vrijeme obavljanja obje aktivnosti vodim bilješke s terena koje su mi kasnije pomogle da napravim poveznicu između podataka skupljenim putem ove dvije metode. S obzirom da sam u svrhu istraživanja udruge odlučila promatrati druge sudionike te osobno sudjelovati na njihovim aktivnostima koje su organizirali u Makarskoj, teren je proveden po nekoliko sati na sljedeće datume – 16. ožujka, 20. travnja te 1. lipnja 2024. godine. U navedenim boravcima na terenu imala sam prilike sudjelovati u različitim aktivnostima koje je udruga organizirala – edukativna šetnja, volontersko čišćenje poluotoka te mala edukativna radionica kompostiranja – od kojih nisu sve bile dostupne široj javnosti. Sve kako bih dobila što širu sliku o samoj organizaciji unutar udruge te djelovanju udruge UZOR Osejava na području grada Makarske. Nadalje, prikupila sam podatke o aktivnostima koje je udruga održavala od početka rada do mog samog početka terenskog istraživanja te sam ih sve sadržajno uspjela svrstati u četiri različite kategorije - edukativna, aktivistička, administrativno-politička te volonterska - Tablica 1. Na temelju prikupljenih podataka dalje izrađujem set pitanja koja ću koristiti u polustrukturiranim intervjuima s članovima udruge.

Tip Aktivnosti	Primjer Aktivnosti	Godina izvođenja
Edukativna	Mala radionica kompostiranja	2024.
Volonterska	Akcija uklanjanja grafita sa stijena u Kraljevom gaju na Osejavi	2022.
Administrativno-politička	Kaznena prijava Gradu Makarska zbog nasipavanja plaže na Osejavi	2021.
Aktivistička	Akcija za spas Sv. Petra ispred zgrade Grada	2019.

Tablica 1 - Primjeri za četiri kategorije aktivnosti koje Udruga UZOR Osejava provodi

3. ANALIZA PODATAKA S TERENA USPOREDNO S INTERVJUIMA

Kod polustrukturiranog intervjua odlučila sam se intervjuirati tri različita profila ljudi: članove udruge od kojih svaki predstavlja obavlja drukčiju funkciju unutar rada udruge, građane koji nisu dosada bili aktivni sudionici u aktivnostima koje organizira udruga te građane koji su sudjelovali na nekim od aktivnosti koje je provela UZOR Osejava – sve u svrhu prikupljanja podataka o strukturi udruge te samom utjecaju koji udruga ima na lokalnu zajednicu. Određena pitanja su bila unaprijed pripremljena, a druga su proizlazila iz prirodnog toka razgovora s kazivačima. Unaprijed pripremljena pitanja bila su podijeljena na ona koja će se postaviti članovima udruge, članovima zajednice koji nisu u udruzi te pitanja koja će biti postavljena svima. Neka pitanja koja su bila pripremljena za udrugu su preformulirana i postavljena članovima zajednice da se usporede odgovori i vrijednosti koje se spominju u istim temama, upravo kako se članove zajednice koji nisu direktno povezani s udrugom ne bi navodilo na specifično tražene odgovore. Pitanja sam pripremala prateći prijedlog Charmaz (2011:30 prema Potkonjak 2016:73) koja savjetuje pripremu i planiranje hodograma u tri faze - inicijalna ili uvodna pitanja, središnja ili glavna pitanja te završna pitanja. Tako tijekom inicijalnih otvorenih pitanja pokušavam saznati općenite dojmove kazivača o temama kroz koje prolazimo, u središnjoj fazi ću se usredotočiti na specifična pitanja vezana za iskustvo te se u završnoj fazi prolaze odgovori na središnja pitanja i dodatno pojašnjavaju (Charmaz 2011:30-31 prema Potkonjak 2016:73). S obzirom da se polustrukturiranim intervjmom želi „dobiti opis života našeg sugovornika, tako da nam objasni značenje događaja ili pojava o kojima se razgovara; sastoji se od niza tema koje će se prodiskutirati, kao i nekih potpitanja” (Kvale i Brinkmann 2009:124 prema Potkonjak 2016:72) nisam se čvrsto držala rasporeda pripremljenih pitanja te su se teme u intervjuiima mijenjale sukladno onome kako je tekao razgovor i kako su se otvarale nove potencijalne teme dok sam slijedila tok misli svojih sugovornika. Budući da sam se koristila improvizacijom kao metodom tokom intervjua te nisam postavljala kategorije unutar kojih očekujem odgovore na postavljena pitanja, već sam željela promotriti način na koji ljudi razmišljaju o određenim temama, intervju također spada pod ono što Milas naziva dubinskim intervjmom (Milas 2005:585-589).

Održala sam intervjue s tri člana Udruge UZOR Osejava te s šest članova lokalne zajednice što ukupno čini devet intervjua (vidi Tablica 2). Sva tri člana udruge su aktivni članovi koji odrađuju različite poslove unutar same udruge. Za uzorkovanje sudionika u intervjuiima sam djelomično koristila metodu snježne grude, gdje su me kazivači s kojima sam prvotno razgovarala upućivali na osobe s kojim bih dalje mogla razgovarati, s obzirom da se

radi o maloj i izdvojenoj populaciji (Milas 2005:413). Tako me naprimjer, kazivačica KU1, koja je trenutna predsjednica udruge, uputila s kim bih dalje unutar udruge mogla održati intervju. Druga dva kazivača iz udruge su tako bili kazivač KU2 koji je najčešće moderator i drži te planira radionice, a također je i član Gradskog Odbora u sklopu stranke NLO te kazivač KU3 koji je operativac te voditelj radionice kompostiranja na kojoj sam sudjelovala u sklopu svog boravka na terenu. S obzirom da sam obuhvatila tri različita aspekta udruge s ova tri kazivača, uspjela sam dobiti cjelovitu sliku načina na koji udruga funkcionira te kako su poslovi podijeljeni između njezinih članova.

Kako bih što vjerodostojnije uspjela prikazati utjecaj koji udruga ima na zajednicu iz percepcije mojih sugrađana, nastojala sam uzimati kazivače - predstavnike lokalne zajednice pazeći da budu različite dobi (uzimajući raspon od 50 godina razlike među kazivačima, od 25 do 75 godina) te područja interesa i da u obje kategorije kazivača budu zastupljena oba spola. Kazivači se također razlikuju i po dužini življenja u gradu Makarskoj - neki su tu cijeli život, drugi su se preselili iz drugih gradova i država, a određeni dio je izbivao nekoliko godina iz Makarske radi posla ili školovanja pa se vratio živjeti u Makarsku.

DATUM intervju	29.4.	1.5.	2.5.	11.5.	20.5.	29.5.	10.6.	11.6.	23.6.
KAZIVAČ	dio udruge	lokalna zajednica	dio udruge	dio udruge	lokalna zajednica	lokalna zajednica	lokalna zajednica	lokalna zajednica	lokalna zajednica
OZNAKA u tekstu	KU1	K4	KU2	KU3	K5	K6	K7	K8	K9

Tablica 2 - Prikaz datuma održavanja intervju te kazalo oznaka kazivača za ostatak teksta

Prije početka intervju, svim ispitanicima je objašnjeno da se intervju vodi u svrhu izrade diplomskog rada te im je objašnjeno kako će se razgovor snimati, no da se nakon finalne transkripcije originalni audio zapis briše čime se ispitaniku osigurava anonimnost. Svi kazivači su dali pismeno i/ili usmeno odobrenje na snimanje intervju te obradu podataka.

Intervjui su varirali od tridesetak minuta do preko sat vremena te je neke ispitanike bilo potrebno dodatno animirati i izvlačiti iz njih odgovore, dok je drugima postavljeno upola manje pitanja, a prošli smo sve teme. Intervju s članovima udruge se bazirao na dobivanju informacija o međusobnoj suradnji unutar udruge, suradnji s ostalim udrugama u Makarskoj te samim gradom, strukturi i organizaciji udruge i samoprocjeni svog utjecaja na građane. Intervjui s kazivačima koji predstavljaju lokalnu zajednicu su se bazirali na procjeni utjecaja UZOR Osejava na lokalno stanovništvo, procjeni ekološke osviještenosti lokalnog stanovništva te

samoprocjeni vlastite osviještenosti. Pitanjima se provjeravalo koliko toga kazivači znaju o udruzi, aktivizmu te ekologiji kao i koje su potrebe lokalnog stanovništva na koje udruga i grad mogu odgovoriti aktivnostima, edukacijama i sličnim postupcima.

Prije izlaska na teren te tokom i nakon terena, vođene su bilješke terena koje će se kasnije koristiti u opisu aktivnosti u kojima sam prisustvovala u sklopu sudioničkog promatranja. Za vrijeme intervjua s članovima udruge vodila sam intenzivne bilješke tokom razgovora jer mi je to omogućavalo otvaranje novih tema kroz koje bih mogla prolaziti s lokalnim stanovništvom. No, na početku intervjua s KU3 primjećujem da mu moje pisanje oduzima pažnju te da usporava u govoru kad vidi da pišem tako da odustajem od pisanja bilješka u tom intervjuu kako bih dozvolila kazivaču da nesmetano može izražavati misli za vrijeme intervjua. Na ovom primjeru jasno vidimo dilemu koju Milas spominje u svom radu kad opisuje vođenje bilješki koje s jedne strane omogućava ispitivaču brže pisanje izvještaja, no s druge strane narušava prisnost i prijateljski ugođaj u odnosu ispitivač-kazivač te kreira osjećaj službenosti razgovora (Milas 2005: 589). Kod intervjua s lokalnim stanovništvom nisam imala puno bilješki, većinom su zapisane promjene facijalne ekspresije, promjene tjelesne posture i raspoloženja tokom razgovora koji bi se kasnije mogli koristiti u pisanju etnografskog opisa (Škrbić Alempijević, Potkonjak, Rubić 2016:85). Također zapisujem imena i prezimena ljudi koje bi mi kazivači spomenuli jer sam na taj način dolazila do određenih relevantnih izvora i do drugih kazivača ponovno koristeći metodu snježne grude.

Bitno je naglasiti da su se intervjui održavali u razdoblju od travnja do srpnja 2024. godine jer su se teme koje su proizašle iz razgovora s građanima, većinom ticale aktualnih promjena i događanja u samom gradu. Tako se često spominje javni prijevoz, recikliranje otpada te rekonstrukcija prometnica i funkcioniranje prometa⁸. Naravno, s obzirom da je

⁸ Od 1. siječnja 2024. godine Makarski Komunalac primjenjuje novi sustav prikupljanja komunalnog otpada i primjenjuje novi cjenik javne usluge.

“Gospodarenje otpadom”. 2023. *Makarski Komunalac*, n.d., https://makarski-komunalac.hr/usluge/gospodarenje_otpadom (pristup 20.7.2024.)

Od 3. travnja 2024. godine se šire usluge Makarskog Komunalca i na javni kružni prijevoz - Điro koji ima dvije autobusne linije.

“Điro - Najpouzdaniji gradski prijevoz”. 2024. *Makarski Komunalac*, n.d., <https://giro.travel/#o-nama> (pristup 20.7.2024.)

Od 15. svibnja 2024. godine kreće nova regulacija prometa na Franjevačkom putu koji postaje dvosmjerna ulica. “Franjevački put dvosmjerna ulica od srijede 15.svibnja”. 2024. *Grad Makarska*, n.d., <https://makarska.hr/novosti/franjevacki-put-dvosmjerna-ulica-od-srijede-15-svibnja> (pristup 20.7.2024.)

Od prosinca 2023. godine kreću radovi na spajanju Kotiške ulice s magistralom. U prvom priopćenju obećani završetak radova je svibanj 2024., no radovi su se prolongirali duboko u sezonu te je rok pomaknut na 15. srpnja. “Krenuli pripremni radovi na spoju Kotiške ulice s Jadranskom Magistralom”. 2024. *Grad Makarska*, n.d., <https://makarska.hr/novosti/krenuli-pripremni-radovi-na-spoju-kotiske-ulice-s-jadranskom-magistralom> (pristup 20.7.)

intervju vođen u predsezoni i u početku visoke turističke sezone, turizam je bila neizostavna tema kod gotovo svih kazivača.

3.1. Struktura i organizacija udruge

Maack tvrdi da neprofitne udruge, njihova struktura, funkcioniranje i interkonekcije prezentiraju jedno važno područje unutar kojega možemo proučavati promjene unutar grada (Maack 1995:182). On također tvrdi kako antropolozi imaju instrumente i tehnike koje su potrebne za istraživanje takvih udruga kao i da se uključe u rad udruge jer sa svojim znanjem mogu pomoći premostiti razlike između političkih nakana vlasti, potreba programa koje organiziraju udruge te same realnosti neprofitnih udruga (ibid. pp.182-183). Iz intervjua s kazivačima iz udruge saznajem kako je udruga nastala iz Građanske inicijative SOS Osejava, koja je započela kao reakcija na vijesti o tome kako će se na području istoimenog poluotoka graditi teniski i golf tereni koji bi bili u sklopu sportskog centra Makarska. Bila je riječ o privatnom investitoru koji je već krenuo u pregovore s gradskom vlasti te su se akteri tadašnje inicijative pobunili na ovu vijest, organizirali prosvjed i skupljanje potpisa. Naravno, ovo nije dočekano s radošću od strane gradske vlasti o čemu nam svjedoče i riječi kazivača KU3:

“Pa znači udruga Osejava sa prvom... **znači sa bivšom vlasti je bila na ratnoj nozi. Mi smo bili ono neprijatelj broj jedan.** Sad šta je razlog tome, teško je reći. Ja pretpostavljam građevinski lobi koji je htio osvojiti Osejavu, podmićivanje, korupcija i tako dalje...”

Građanska inicijativa SOS Osejava krenula je u skupljanje potpisa te je na kraju uspjela skupiti preko pet tisuća potpisa što je za grad veličine Makarske zaista impresivna brojka. Uvelike su ovom broju potpisa pripomogli i kratki filmovi potpore koje su snimile poznate osobe poput Nere Stipičević koja je rođena u Makarskoj te medijska pokrivenost samog slučaja. Nažalost, iako su potpisi prikupljeni, projekt nije proglašen nevažećim, već je sam investitor odustao od projekta nešto kasnije - no projekt još uvijek stoji u uredu Grada Makarske kao odobren.

“A UZOR je skraćeno udruga za održivi razvoj i onda Osejava jer je Osejava bila ta koja je tada ugrožena, jer to je počelo za tu građansku inicijativu koja je bila skupljanje potpisa u smislu zaštite Osejave da se tamo ne grade sportski terene u tome... tu i onda da i do dan danas ta ta priča još nije završena da tako da još nažalost...” - KU1

Nakon skupljenih potpisa, članovi Građanske inicijative SOS Osejava uviđaju kako s inicijativom imaju limitirane ovlasti i mogućnosti te se odlučuju za pokretanje udruge koja kao pravni subjekt ipak ima veće ovlasti te se kao takvi mogu jednostavnije obratiti vlastima. Nakon što je udruga pokrenuta, nošeni potporom dijela građana koji im se obraćaju zbog određenih problema i nezadovoljstava koji imaju u Makarskoj, dio udruge osniva stranku Nezavisna Lista Osejava o kojoj ćemo reći nešto više u kasnijem dijelu teksta.

“Znači mi smo prešli od građanske inicijative na udrugu da bi imali veći utjecaj na institucije. Zato što kao građanska inicijativa nešto možete pokrenuti. **Mi smo super prošli sa tom peticijom, ali onda kad se vi obratite institucijama, da reagiraju opet, u pravnom smislu nemamo istu težinu.** Pa smo onda..., onda smo se odlučili za to, na taj model.” - KU1

“Pa tako smo razgovarajući. Mislim moje je bilo to mišljenje, po mom iskustvu... **da mislim ne možeš ti biti vječno inicijativa. Inicijativa ti je dok se amo reći ne riješi neki problem. Onda više nisi inicijativa jer ko će tebi odgovarati iz ministarstva - Inicijativa građana.** A kad pošalješ kao udruga koja ima svoj OIB i mislim onda je to druga stvar. **Da si ono pravni subjekt i možeš onaj djelovati tako.**” - KU2

“Onda ovaj i onda eto došla ta... taj sastanak u Biokovu, **ta neka inicijativa vezana za Osejavu, ja tada nisam sudjelovao, nisam bio tada tu i onda sam se ja naknadno, možda misec dana kasnije, lagano počeo uključivati u tu priču,** u tu priču i svidilo mi se to jer to je i moja filozofija - zaštita i priroda i ovo ono i zaštitite poluotoke, pluća grada Makarske, i tako je to počelo znači eto uključio sam se i postao sam sve aktivniji i aktivniji s time da sam ja po svojoj prirodi više nako organizator, logistika.” - KU3

Prema svjedočenjima kazivača iz udruge, njihov predsjednik, zamjenik predsjednika te tajnik se biraju svake dvije godine na godišnjem glavnom odboru koja se održava krajem godine i na kojoj se revidira ono odrađeno u toj kalendarskoj godini te se donose novi plan za sljedeću godinu i novi financijski plan. S obzirom da su svi aktivni članovi udruge ujedno zaposleni te rade van nje, posebno za vrijeme turističke sezone - jako je teško organizirati sve akcije, radionice i edukacije koje imaju, tako da je potrebna doza žrtve za prihvaćanje nominacije predstavnika ili zamjenika te se ovdje razmišlja o tome tko što može pružiti i tko je u čemu dobar. Pravo glasa imaju one osobe koje su članovi udruge.

“Tako je, članovi udruge. Tako tu su kandidati, ko bi tio, ko ne bi tio. **Uvijek je neko nagovaranje, ajde ti bi bio dobro za ovo, za ono.** Ide, ide. Nije uvijek lako usklađivati sve ti rasporedi, osobito sada... pa onda zima je, svi smo umorni, radili smo cilu sezonu pa bi tili isto malo izbjegavati neke stvari, ali eto dok potrebe ima tu smo mi i uvijek vidimo da se otvaraju neke druge teme.” - KU1

“**A krajem godine. [...] E napravi se analiza rada kroz godinu dana i donese se novi plan rada i financijski plan.** Mi smo htjeli staviti četiri jer kao ono obično ljudi stave četiri, udruge. **Međutim rekli smo ajde možda će se stvarno previše biti za jednu osobu ili par osoba da budu... pa ćemo svake dvi godine.** Mislim isto neki ljudi otišli će iz Makarske pa više te ono, ne možeš na njih računati, a bili su nam na primjer ono ključni za neke stvari.” - KU2

Članovi su one osobe koje su uplatile godišnju članarinu u iznosu od 14 EUR te studenti kojima je odlučena visina članarine umanjena za pedeset posto i tako iznosi 7 EUR. Umirovljenici imaju besplatnu članarinu te kako moja kazivačica objašnjava, onda nemaju ni potrebe da se učlane. Broj aktivnih članova varira, procjenjuju da je riječ o dvadesetak službenih članova, no odaziv na akcije je često mnogo veći od toga te se tamo često zatiču ista lica bez obzira što nisu članovi udruge u smislu participacije članarinom.

“**Službeno imamo 25 ili 23. To varira plus minus dva, a imamo i velika baza volontera.** Tako da jedna je stvar biti član udruge i **onda kad mi imamo neke radne akcije i pojavi se 50, 100 ljudi. [...] Članarina se odlučuje na glavni odbor. Izglasano je za ovu godinu 14 euro. Ne moraju platiti umirovljenici [...]** Tako da nema potrebe se učlaniti, nemaš upotrebe se učlanit jer znaju da neće platit.” - KU1

Obavljanje poslova te organizacija raznih tipova evenata je podijeljena među članovima udruge. Funkcioniraju tako da svatko obavlja ono u čemu je dobar i ima dosadašnjeg iskustva. Tijekom terenskog istraživanja i intervjuja vidljivo je da se individualnost članova izražava kroz tehničke te *soft* vještine koje ukazuju na posvećenost članova udruzi i njezinom cilju, kao što Dabkowska spominje u analizi svog istraživanja u financijskim servis centrima (Dabkowska 2021: 255). Tri člana udruge s kojima sam ja razgovarala obavljaju tri različite funkcije unutar udruge. KU1 je aktualna predsjednica udruge te se bavi organizacijom kreativnih edukacija i radionica. KU2 je moderator te osoba koja ima najviše iskustva s radom udrugama, također je dio

gradske skupštine kao član NLO-a. KU3 se, kako sam kaže, bavi logistikom - priprema sve potrebno kako bi se radionica, edukacija ili čistka mogla odviti.

“A to je, za tu tu Zelenu čistku, nju najčešće organizira Ivana. Ona to organizira s nekim drugim članovima, već od početka pa onda nema smisla da se opterećuju i drugi, isto tako kad ja organiziram neke šetnje ili radionice onda to organiziram. [...] Od kad sam ja došla mi smo otvorili taj segment oko kreativnost, edukacije, reciklaža nekih predmeta...” - KU1

“...eto sa inicijativom nekako sam se više usmjerio tu i onda je došla udruga i onda je na kraju došla politika. E sad ta politika zapravo... mi smo rekli idemo vidit kako će to izgledati. Izbori su svako četiri godine, za četiri godine pitaj boga šta će bit. I dosta smo dobili nekakve inpute sa strane i građani su nam govorili pa hajde nećete ništa napraviti kao udruga, aktivirajte se kroz politiku i ono uspili smo na, ja jedvite jade jer je bila je korona. Morali smo napraviti osnivačku skupštinu, nismo se smjeli okupljat, to je bilo ono... ali uspili smo i prijavili smo se, odnosno kandidirali smo se i dobili smo dva zastupnička mjesta.” - KU2

“[...] i tako je to počelo, znači eto uključio sam se i postao sam sve aktivniji i aktivniji, s time da sam ja po svojoj prirodi više nako organizator, logistika. Ono u mene nema puno teorije, nema puno priče, rasprave nego ono ajmo odma to odradit i osoba sam koja... koja zna započeti i završiti nešto, znači to je to. To je ta moja uloga u tome svemu, dok recimo kolegice i kolege oni su više tako za eto diplomatske razgovore, pisanje, tako te stručne stvari. [...] Tako da ja pripremim teren, ono znači mi stvorimo jednu ideju ili akciju ili organiziramo neku čistku...onda je moje ono pripremi stolove, pripremi alat, di ko šta kako - mislim to, to su moje stvari ono” - KU3

Članovi udruge ne bježe od toga da su različiti te naglašavaju kako usprkos velikim razlikama koje kao pojedinci imaju, dobro funkcioniraju kao skupina i postigli su mnoga dostignuća koja su za Makarsku bitna i korisna. S druge strane, nastanak političke stranke je tu ionako podijeljenu skupinu pojedinaca smanjio te je nekoliko članova izašlo iz stranke jer su smatrali kako će se stranka Nezavisna Lista Osejava, o kojoj će biti više riječi nešto kasnije, svrstati uz lijevu političku opciju što naravno nije odgovaralo političkim neistomišljenicima.

“Ono sam sam to radio i ovo je prvi put da sam ušao u neku grupu ili s nekim ljudima i ono mislim, teško je, znaš ono svaki ima... ono sto ljudi sto čudi, ali u biti

eto ono dobro funkcioniramo, svi smo različiti, nenormalno različiti, ali u biti ono funkcionira. Tako da ono i dobro... i napravilo se dosta toga i eto ti prvi protesti u povijesti Makarske ono dosta se toga postiglo.” - KU3

“Mi smo... onog trenutka kad smo otišli u politiku jedan dio članova i simpatizera se odvojio zato što su smatrali, ono valjda su očekivali da ćemo mi zajedno s SDP-om koalirati...” - KU2

3.1.1. Aktivnosti koje organizira udruga

Tijekom terenskog istraživanja, sudjelovala sam na tri različite aktivnosti pod organizacijom UZOR Osejava; od toga na dvije kao član zajednice grada Makarske te na Zelenoj čistki kao volonter. Dok je čistka bila volonterskog tipa, druge dvije aktivnosti na kojima sam sudjelovala bile su edukativne namjene. To su Zelena šetnja po poluotoku Osejava te mala radionica kompostiranja koju je držao jedan od kazivača s kojim sam imala intervju neposredno prije same radionice.

Prva aktivnost na kojoj sam sudjelovala u sklopu svog boravka na terenu bila je Zelena šetnja po poluotoku Osejava koju je udruga organizirala zajedno s udrugom Vodiča Makarske Rivijere i Zabiokovlja te je ovo bila druga godina izvođenja jer je potonja udruga osnovana 2023. godine. Na šetnji je sudjelovalo otprilike trideset osoba, većinu su činili učenici Srednje škole Fra Andrije Kačića Miošića, predvođeni profesorima iz istoimene škole. Osim njih, bilo je i nekoliko članova udruge te ostalih građana grada Makarske. Šetnja se sastojala od sedam stajališta, na kojima su se izmjenjivali vodiči iz udruge te predsjednica UZOR Osejava koja ima radno iskustvo vodiča za grupe na francuskom. Svaki od njih donio nam je nove, zanimljive činjenice o Osejavi te okolnim mjestima povezanim s stajalištem na kojem smo se u tom trenutku nalazili. Iz osobnog iskustva i iz komentara drugih sudionika, zaključila sam da smo sveukupno saznali mnogo toga što dosad nismo znali te je aktivnost bila idealna prilika za saznati nešto novo uz rekreativnu šetnju u nedjelju poslije ručka. Usprkos vremenu, šetnju smo odradili do vidikovca iznad plaže Nugal, te se potom vratili u Centar ORION na malu zakusku gdje smo razmijenili dojmove o novosaznalim informacijama te saznali datum održavanja ovogodišnje čistke na Osejavi.

Slika 6. Klupa koju su osnovnoškolci Oca Petra Perice oslikali u suradnji s udrugom - jedna od etapa na Zelenoj šetnji / Fotografirano: 16.03.2024.

Slika 7. Članica udruge objašnjava akcije koje održavaju za uklanjanje grafita - jedna od etapa na Zelenoj šetnji / Fotografirano: 16. 03.2024.

Sljedeća aktivnost na kojoj sam sudjelovala je bila Zelena čistka na poluotoku Osejava koja se održava već godinama i postala je tradicionalno okupljanje volontera uoči Dana Planeta Zemlje. Sama čistka prethodi osnivanju inicijative pa potom nastavlja djelovati u sklopu udruge te ju organizira Ivana Miočević Franić, koja je u samoj organizaciji ove aktivnosti od početka.

“A to je, za tu, tu Zelenu čistku, nju najčešće organizira Ivana. Ona to organizira s nekim drugim članovima, već od početka pa onda nema smisla da se opterećuju i drugi” - KU1

Ove godine čistka je ponovno okupila veliki broj ljudi čemu svjedoči i slika 8. Vidljivo je da veliki dio sudionika čine učenici osnovnih i srednjih škola, čime se udruga jako ponosi. Suradnja sa školama je pokrenuta na način da su uspjeli uvesti aktivnosti s udrugom u kurikulum građanskog odgoja te imaju suradnju s profesorima iz srednje škole fra Andrije Kačića Miošića.

“Ove godine je bilo dosta dice iz škole jer smo se malo u međuvremenu povezali sa školama, **ono stavili su nas u kurikulum kroz ove neke naše projekte.**” - KU2

“Mi smo u kurikulumu škole. **Znači, mi smo u dogovoru sa ravnateljicom aplicirali da ćemo mi organizirati neke edukacije ili radionice i onda treba samo aplicirati školu da oni nas upišu u kurikulum.** Bez toga ne može da osim ako.. Eto ako ima dobru volju, kao za Zelenu šetnju. Bez nastavnici srednje škole ne bi bilo. [...] Onda sam ja na roditeljski, ponudila izlet i nekako to, i ono nekoliko njih su došli. I dva profesora srednje [...] su došli i onda su, onda su oni rekli dicu da dođu i mislim odaziv je ipak bio 50% od tih razreda koji su bili pozvani.” - KU1

Na čistki nam se pridružilo i nekoliko psećih njuškica, s obzirom da je cijeli događaj *pet friendly*. Početak akcije je skupljanje volontera ispred hotela Osejave gdje nekoliko srednjoškolaca, zajedno s članovima udruge dijele rukavice, vodu, vreće za otpad koji ćemo kasnije kupiti te papir koji omogućava sudionicima akcije besplatan parking. Predstavnici udruge nas potom dijele u nekoliko timova, prosječno je u timu od 8 do 10 ljudi, a najveći tim je zadužen za poznatu plažu Nugal gdje se očekivalo i najviše posla. Moj tim bio je zadužen za područje od mjesta polaska do trgovine Kaufland. Prvi dio staze smo više uživali u laganoj šetnji nedjeljom popodne uz nešto prikupljenog otpada te je pred sami kraj stigao posao zbog kojeg smo i došli. Prikupili smo pune velike jutene vreće otpada - što opušaka, što plastike, gume, metala, ambalaže i sl. Akcija naše grupe je trajala do 17.30h kad smo napunili posljednju vreću i krenuli natrag. Na povratku natrag susretali smo sudionike iz drugih grupa sa svojim

vrećama, koje su predstavnici udruge skupljali uz put na quadovima s prikolicom, s obzirom da je ipak riječ o makadamskoj stazi kojoj je onemogućen pristup automobilima. Kako sam prolazila i gledala lica sudionika, svi su mi izgledali vrlo zadovoljni obavljenim poslom te sam čula nekoliko komentara kako je svake godine sve čišće. Slične informacije sam i dobila kroz provedene intervjuje s članovima udruge. Većina ljudi s kojima sam razgovarala vjeruje kako ljudi ne žele bacati kad vide da je čisto, tako da sam prema ovim dobivenim dojmovima uspjela zaključiti da je mnogo toga dobrog proizašlo iz ove akcije koju Udruga održava zadnjih nekoliko godina. Također sam od sudionika saznala da zapravo mnogo njih i njihovih poznanika godinama sudjeluje u akciji te ne odustaje od cilja i predani su postizanju čistog poluotoka Osejava, u kojem svi zajedno možemo uživati. Akcija je završila najavljenom zakuskom koja je napravljena zahvaljujući donacijama među kojima je i Grad Makarska. Ista stvar vrijedi i za nabavku materijala koji je podijeljen prije skupljanja (rukavice, vreće i sl.). Zakusku su činila razna pića te makaroni s bolonjez umakom - na veliko oduševljenje mališana koji su pohrlili s osmjesima prema velikom loncu i vraćali se s punim tanjurima kako bi se okrijepili nakon rada. Atmosfera nakon čistke, bila je gotovo zarazna - svi su bili veseli, pozitivno umorni i ponosni na svoj rad.

Slika 8. Zelena Čistka 2024. izvor: Facebook stranica Udruge za održivi razvoj Osejava

“Pa na akcijama sudjeluju ljudi kojima vjerojatno nešto znači ta Osejava, koji i sami šetajući ono sa kućnim ljubimcima ili sami znaju skupiti smeće i kojima se

ono... koji poznaju taj dio i ne znam koji su sami... Pa mi nismo nešto pretjerano... Mi smo uvijek to najavljivali i ljude smo pozivali uvijek bi bila neka zakuska ono čisto da... ali ono dogodi se da jednostavno nekad ljudi ono nemaju vremena taj dan ili nešto, ali mislim da da ono da je podrška dosta dobra..” - KU2

Radionicu kompostiranja je organizirao jedan od mojih sugovornika u intervjuima u subotu, 1. lipnja te je radionica bila otvorena za ograničeni broj osoba - ograničenje je postavljeno radi organiziranog prijevoza do samog vrta gdje se odvijala radionica. Cijelo iskustvo započinje ispred hotela Osejava gdje voditelj radionice kupi sudionike te ih vozi u Veliko Brdo kako bismo došli do vrta u kojemu on sam inače obavlja kompostiranje. Grupica je mala - deset ljudi sveukupno te smo svi u malom kombiju u vlasništvu voditelja radionice. Nakon što izlazimo iz kombija, odrađujemo kraću šetnju do vrta gdje nas voditelj provodi kroz svoj vrt i opisuje sve bilje koje se u njemu nalazi, objašnjava nam sistem navodnjavanja bilja i naposljetku odvodi do tri otvorena kompostera koje je sam izgradio. Krećemo s predavanjem u kojemu saznajemo sve o različitim tipovima kompostera, onome što se može bacati unutra te kalifornijskim glistama koje mu pomažu u kompostiranju. Naš voditelj skuplja biootpad od većine svojih susjeda te na taj način potiče njih da se uključe u očuvanje prirode i smanjenje količine otpada koji ide na zagon. Makarska rivijera naime nema kompostanu tako da u novouvedenom procesu odvajanja otpada nemamo kontejnere ni kante za biootpad - samim time on se ne odvozi pa iskorištava, nego ide u miješani otpad. Voditelj nas provodi kroz sve faze kompostiranja - od same izrade kompostera te kako započeti s kompostiranjem, procesa koji se događaju u komposteru te miješanja komposta pa sve do prosijavanja dobivenog finalnog produkta. Nakon radionice voditelj nam daje vrijeme za postavljanje pitanja u kojemu sudionici aktivno sudjeluju i traže savjete i dodatne informacije. Finale radionice je bila mala zakuska gdje smo isprobali biokovski čaj s medom i domaći sok od jabuke, zajedno s keksićima *Kripni* u čijoj izradi i distribuciji sudjeluje naš voditelj radionice. Sita i utažene žeđi ekipa kreće prema kombijima, a ja pješačim do svog doma.

Slike 9. i 10. Vrt gdje se održavala radionica kompostiranja / Fotografirano 01.06.2024.

Slika 11. Miješanje komposta / Fotografirano 01.06.2024.

Slika 12. Prosijavanje komposta / Fotografirano 01.06.2024.

3.2. UZOR Osejava - Samoprocjena utjecaja na lokalnu zajednicu

Uz proučavanje same strukture i organizacije udruge UZOR Osejava, ovo istraživanje se bavilo i analizom utjecaja koji udruga ima na zajednicu grada Makarske te koliko doprinose toj zajednici. Kazivači iz udruge izrazili su također kako dobivaju riječi potpore od naših sugrađana, naglasili su isto tako da je često riječ o pohvalama i potpori u “četiri oka” zbog raznoraznih političkih i društvenih utjecaja gdje građani ne žele da ih se poistovjećuje s određenim radnjama.

“I tu smo vidjeli da ljudi ipak drže do svog kraja. Neko neće to baš uvijek javno dalje, **ali onda kad smo između četiri oka oni oće to...** i tu mi je baš bilo ono... Ja bi rekla to je drugačiji pristup bio, ali ljudi su nas pratili i komentar je bio jako dobar.” - KU1 govoreći o emisiji Labirint

“**Pa ovako što se tiče tih pohvala, pohvale stižu uvijek u četiri oka. Znači javno ne stižu. Znači to su uvijek razgovori doslovno ono nasamo, u četiri oka, gdje ti neko nešto šapne** i to jer nažalost naše društvo još uvijek, kako bi se reklo, uvijek se gleda taj sitni interes.” - KU3

U inicijalnim idejama i ustrajanjima udruge, tada još inicijative SOS Osejava, da zaštite Zelena pluća Makarske i sačuvaju poluotok Osejavu od devastacije priključili su im se i poznate ličnosti iz cijele Hrvatske u snimanju filma o peticiji za spas Osejave⁹, uključujući i Neru Stipičević koja je inače rođena Makaranka (PRILOG 2). Stipičević je, potaknuta vijestima o izgradnji sportskih terena, napravila osobni video koji je objavljen na njezinoj Facebook stranici te sadrži veoma emotivnu poruku koja se brzo proširila društvenim mrežama i internet portalima (PRILOG 3). Kada razmišljamo o reakciji javnosti na prijetnje Osejavi i potporu koju su pružili tadašnjoj inicijativi SOS Osejava vidimo ono što Delmos Jones (1987:99 prema Maack 1995:146) tvrdi kada govori da se neprofitne udruge u Americi percipiraju kao zagovornici promjena u ime lokalne zajednice, a s druge strane Downs (1981:175 prema Maack 1995:146) tvrdi da su društvene lokacije takvih udruge često negdje između vlasti s jedne strane te individua s druge strane.

⁹ N.M. 2018. “SOS OSEJAVA: Pogledajte što su poručili Anda Marić, Marija Škaričić, Filip Juričić, Ivana Roščić, Nera Stipičević, Goran Bogdan...” *Dalmatinski portal*, 27. ožujka 2018. <https://dalmatinskiportal.hr/video/sos-osejava--pogledajte-sto-su-porucili-anda-maric--marija-skaricic--filip-juricic--ivana-roscic--nera-stipicevic--goran-bogdan-/30062> (pristup 29.6.2024.)

“Jer smo imali taj film, snimili smo iz filmić, isto tako sa umjetnicima. Nera Stipičević je bila isto tu. Tada smo imali, isto Zvone Alač, onaj novinar iz indeksa... Šta je još bilo?... jednom je bio isto i HRT to smo mi još bili građansku inicijativu. Onda smo mi snimali sjećam se bili smo na brodu Petra i ja pa smo im pokazali di je to. Bila je zima, hladno... Tako da uspjeli smo nešto što nije lako za nijednu udrugu općenito kad je ovako na početku baš ono za aktivizam - pokrenuti neke ljude da vas prate ili da da vučete njihova pozornost.” - KU1

Afera plaža Romana je osim medijske pokrivenosti zahvaljujući reportaži u emisij Labirint bila i tema nekoliko saborskih sastanaka¹⁰ te je samim time dodatno proširila glas o udruzi na nacionalnoj razini. Također je bitno naglasiti i to da udruga tijekom godina dobiva podršku od drugih gradova iz Lijepe naše. Također tijekom godina udrugu su posjećivali i članovi raznoraznih ekoloških i aktivističkih udruga iz drugih gradova te su članovi udruge posjećivali njih u svojoj turneji po Hrvatskoj gdje su razmjenjivali iskustva te riječi podrške.

“Znači javno teško ko nas ovde hvali, ali recimo ono po Hrvatskoj smo prepoznati. **Znači Srđ je naš Dubrovnik oni kad dođu, oduševljeni su. Zagreb vlast, u Zagrebu nas podržavaju, u Pazinu, u Istri imamo fanove** i ono jer vide kroz, vide kroz naš aktivizam kako bi oni u svojim mjestima mogli riješiti neke stvari tako da smo i gostovali dosta po Hrvatskoj i to nam je bilo ono drago i to nam je bio dokaz da smo na dobrom putu, a u gradu je to tako.” - KU3

Kako bi dalje nastavili utjecati na lokalnu zajednicu i upozoravati na nedolično tretiranje prirode članovi i simpatizeri udruge izrađuju video materijale na stranim jezicima i hrvatskom u kojima pokrivaju razne teme i educiraju o zaštiti okoliša. Videozapisi koji upozoravaju na zabranu ostavljanja grafita su izrađeni u suradnji s već spomenutom udrugom Vodiča Makarske Rivijere i Zabiokovlja na hrvatskom, poljskom, njemačkom, engleskom te francuskom jeziku (PRILOG 1).

“Da mi smo... to je bilo prije godinu dana, baš ono tu na proljeće, uz pomoć i Vodiči iz Udruge vodiča mi smo snimili male filmiće. **Znači Aneta je na poljskom jeziku, Vedran engleski. Imali smo jednu građanku na njemačkom jeziku, ja sam na francuski, znači... i Petar je na hrvatskom jeziku. Znači mi smo snimili te male**

¹⁰ Video Možemo - politička platforma. 2022. “O gradnji divovske plaže ispred hotela Romana u Makarskoj” *Facebook*, 16. ožujka 2022. <https://www.facebook.com/mozemo.hr/videos/701499371034372> (pristup 29.6.2024.)

spotove da apeliramo ljudi da nam javi kad vide te neke....Jer neki ljudi vide a ništa ne govore.” - KU1

“Znači... a **danas su društvene medije jedini način promocije ili širenja poruka** jer normalno je... ovi regularni mediji malo, malo njih je neovisno i onda ono imaš neku ideju, poruku, a u biti ne možeš doprijeti do ljudi onda je najlakše bilo youtube, facebook, instagram i tako dalje... **Znači na taj način smo širili poruke, a poruke bi se radile tako da bi se došlo na žarište i snimio spot.** [...] Moj, moj spot koji sam ja snimao je bio kad je Grad Makarska zapalila biomasu, kad je zapalila biomasu na, u Kotišini gore, na zagonu. [...] ali evo na kraju rezultat toga je da danas grad Makarska, komunalac ima drobilicu znači ipak se nešto postiglo, trajalo je par godina, ali eto pritisak se radio i postiglo se” - KU3

3.3. Utjecaj Udruge UZOR Osejava - percepcija lokalne zajednice

Opći dojam iz intervjua kazivača koji nisu članovi udruge bio je taj da većinski podupiru udrugu i ono čime se ona bavi. Za vrijeme intervjuiranja nisam naišla na nikog tko je izrazio suprotno mišljenje te ima potpuno negativan pogled na udrugu i njezino djelovanje. Nekolicina smatra kako bi udruga mogla više toga napraviti te kako je potrebno više akcija čišćenja te edukacija o tome što je točno ekološka osviještenost.

Svi s kojim sam imala priliku razgovarati čuli su za udrugu i otprilike čime se bave. Većinom je asocijacija bila na afere s sportskim terenima na poluotoku Osejavi te na devastaciju plaže Romana što ne čudi, s obzirom da su obje afere bile medijski pokrivena na razini države, a ne samo lokalno. Moji kazivači su za udrugu prvi put čuli iz tri različita kanala: lokalni mediji, društvene mreže ili od svojih poznanika. To možemo potkrijepiti činjenicom da je udruga aktivna na Facebooku i Instagramu te najčešće preko tih društvenih mreža oglašava svoje aktivnosti, radionice i slično, a određeni dio njihovog djelovanja pokrivaju i lokalni mediji poput Makarska Danas i MegaMedia.

“Čini mi se da sam prvi put čuo za njih prije otprilike nekih četiri godine kroz lokalne medije poput **Makarska Danas i MegaMedia i društvene mreže poput Facebook-a te nekih svojih prijatelja** koji su više vremena provodili u gradu od mene te su samim time bili bolje informirani o tome.” - K4

“Čuo sam ubiti ljude kako pričaju o tome razumiš. U hotelu, moje kolege neke...” - K5

“Pa čula sam preko um, čula sam...pa preko Makarska Danas, **Makarska Danas o njima piše.**” - K9

Građani većinom povezuju udrugu s počecima same Građanske inicijative SOS Osejava - iako ne spominju direktno taj naziv, već samo projekt *golf/tenis/sportski tereni*. Politička stranka *Nezavisna Lista Osejava* se u intervjuima s lokalnom zajednicom uglavnom nije spominjala, niti je dovedena u vezu s udrugom, osim u jednom slučaju koji ćemo pokriti u poglavlju o samoj stranci. Pitanje povezanosti udruge i političke stranke, lokalnoj zajednici nije spomenuto kao takvo da ih se ne bi asocijalo na tražene odgovore, no razgovarali smo o gradskoj vlasti i strukturnim problemima grada koje smatraju bitnima.

“Mislim da sam čuo prvi put za udrugu od svojih poznanika, **malo prije nego smo potpisivali peticiju protiv izgradnje sportskih terena na području Platna.** To je bilo prije možda 5-6 godina.” - K7

“Znači ja sam za udrugu... ja sam prvi put čula... pa zapravo sam cijelo vrijeme, a nekako tu... u ovaj, u toku. **Znam kako je nastajala, odakle je nastala. Nastala je iz Građanske inicijative** tako da sam u principu..., a znala sam čak i prije nego što se osnovala da će se osnovati takva udruga. Ako me dobro sjećanje služi čak mislim da sam bila i na osnivačkoj skupštini“ - K8

Svi sugovornici koji predstavljaju lokalno stanovništvo, a nisu članovi udruge izražavaju jednoglasno podržavanje same udruge i onog što oni rade za naš grad i okolice. Složni su s tim da se na promjene na Osejavi i Romani trebalo reagirati i da se u Makarskoj treba raditi na poboljšanju kvalitete života za sve lokalce, a ne samo na turističkim programima i atrakcijama te kapacitetu smještaja koji grad može pružiti u sezoni.

S obzirom da se udruga Osejava bavi prvenstveno ekološkim aktivizmom, dio intervjua je bio posvećen istraživanju ekološke osviještenosti osoba koje žive na području Makarske rivijere i koliko toj temi pridonosi UZOR Osejava. Moji ispitanici Makarane ne smatraju pretjerano ekološki osviještenim - sebe stavljaju obično u prosjek ili nešto više od prosjeka. Svi smatraju kako je uvođenje recikliranja otpada dobra ideja, no provedba nije onakva kakva bi

trebala biti da to funkcionira u pravom smislu. Također smatraju kako u ovom području te ostalim područjima koji spadaju pod ekološku osviještenost nedostaje edukacije.

“Ne mogu govorit u ime drugih, ali mi se čini da su ljudi postali osviješteniji s obzirom na promjenu politike i načina odlaganja smeća u gradu, te stavljanja u fokus takozvanih divljih odlagališta te prozivanja pojedinaca koje zateknu kako ilegalno bacaju krupni i građevinski otpad. **Za sebe mogu reći da sam donekle osviješten, obzirom da razdvajam otpad i da nastojim reciklirat.** Udruga UZOR Osejava doprinosi u smislu da podiže svijest o tome, s povremenim akcijama nešto će se i očistiti ali ja smatram **da je krajnji cilj i ideja da se ljude educira o prevenciji zagađenja i reciklaži otpada.**” - K7

“**Pa evo nemam pojma...mislim da Makarani postaju sve više ekološki osviješteni, ali di smo trenutno to ne bi znala reći... Bojim se da nismo baš na nekoj pozitivnoj ljestvici,** to možemo vidjeti i po ovim nakupinama kesa smeća oko kontejnera po kvartovima... Nažalost čini mi se da sve te akcije koje su organizirane, te nekakve čistke... mislim da se ne prijavljuje dovoljan broj ljudi koliko bih ih se zapravo moglo prijavljivat. Ne želim sad bit negativna, ali mislim da to nije još uvijek razina koja bi trebala biti. [...] **Za sebe smatram da jesam ekološki osviještena osoba, ali također mislim da i kod mene ima mjesta za napredak.** [...] Pa... Mislim da oni dosta pridonose tome, um... jer bez njih i bez njihovih tih nekih organiziranih akcija, puno manje ljudi bi se samostalno organiziralo i nešto učinilo po tom pitanju.” - K6

“**Bez obzira što će neko reći, Makarani su izrazito ekološki neosviješteni,** i evo zašto: usprkos tome što većina ljudi misli, ekološka osviještenost nije samo odvajanje smeća i bacanje otpada u to predviđena mjesta, to je dobar početak, no to rješava jako malo toga. Što se tiče same osviještenosti usudio bih se reći da sam na nekoj skali i više nego većina Makarana [...]. Udruga UZOR sigurno pridonosi podizanju svijesti o određenim ekološkim pitanjima među Makaranima, no iskreno mislim da može raditi puno više toga, posebice kad je riječ o daljnjoj edukaciji o tome što je održivi razvoj i kako osobno svatko od nas može pripomoći. Čistiti Osejavu je dobar početak, no trebamo se zalagati za dugotrajna rješenja. Udruga bi trebala u potpunosti živjeti svoj naziv udruge za održivi razvoj.” - K4

Što se ekološke osviještenosti tiče, u radu *How the grass became greener in the city* Isenhour objavljuje svoje istraživanje provedeno u Švedskoj gdje postavlja pitanje dualnosti boljih prilika za život u gradu i gradova kao izvora polucije te navodi kako je u nekim istraživanjima dokazano da je život u urbanim sredinama čak više ekološki prihvatljiv jer nudi neke opcije koje ruralne sredine nemaju kao što je na primjer javni prijevoz (Isenhour 2023:102). Ona u svom radu također spominje važnost edukacije o ekološki prihvatljivim načinima života te koliki je utjecaj mala promjena Štokholmljana imala na sveukupnu sliku u Švedskoj. Prema podacima grada Stockholma, 1,3 milijuna njegovih stanovnika smanjilo je veću stopu potrošnje energije od ostatka 9,4 milijuna Šveđana - točnije 7% više od 2000. godine. Također navode kako, Štokholmljani ispuštaju četiri tone stakleničkih plinova po osobi godišnje, što je mnogo manje kad usporedimo te podatke s onima o nacionalnom prosjekom od šest i pol tona (Stockholmstad 2008:3 prema Isenhour 2023:106).

Nisu svi kazivači sudjelovali na akcijama u organizaciji UZOR Osejave, niti svi imaju iskustva s volontiranjem općenito. Razlog za manjak iskustva s volontiranjem kazivačima je najčešće manjak slobodnog vremena, no isto tako mnogi ističu kako im je u planu u budućnosti volontirati i na taj način iskoristiti slobodno vrijeme kad ga budu imali.

“Zato što nisam ima vremena za to jer uvijek... nisam došla iz neke, ajmo reć, situirane familije. Uvijek je nešto falilo razumiš. [...] Tako da imam više vremena i u planu mi je u dogledno vrijeme nekad se možda uključiti u neku udrugu jer imaju zanimljive ideje i pozitivne nešto... ostavljaju našoj doci neku pozitivnu misao, ne samo razmišljanje da žive u ovom svijetu, gdje se sve nešto zagađuje ili onečišćuje, nego i da se pozabave s tim da nešto ostave i za budućnost.” - K5

S druge strane, ispitanici koji su sudjelovali u akcijama pod organizacijom udruge, sudjeluju već godinama u Zelenoj čistki te nam iz osobnog iskustva opisuju taj događaj i njegovu važnost za sam grad.

“Što se tiče akcija koje je organizirala udruga, ja sam osobno najviše sudjelovala upravo u tim Zelenim Čistkama koje se baziraju najčešće na čišćenju naših poluotoka Sveti Petar i Osejava. U principu se skupe svi građani koji u tom trenutku žele pomoći, raspodjelimo se po određenim timovima, odnosno grupama. I svaka grupa ima svoju akciju koju treba proći i očistiti, tako da...recimo nekakvih dva, do tri sata cijeli poluotok bude očišćen.” - K6

“Sam događaj bi bio jednostavno organiziran, uz pomoć ostalih volontera, ponekad bi čišćenje bilo ne toliko temeljito, s obzirom da je događaj volonterske prirode i ne bi imali svu potrebnu podršku strojeva ili alata, ali bi akcija ipak imala rezultate. Najčešće bi me na sudjelovanje navelo to da sam i sam korisnik tih površina, mislim i Sveti Petar i Osejava, i da sam dosta vremena tu provodim.” - K7

“[...] takav neki oblik aktivizma ili bilo kakvo ovaj, ali eto recimo kad govorimo o nekakvom volontiranju mislim da to nekako kod ljudi stvara osjećaj zajedništva jer se svi ujedine oko iste stvari i zapravo jako lijep oblik druženja...” - K8

Samo jedan od ispitanika koji ima dosadašnje iskustvo s volontiranjem nije sudjelovao na akcijama koje organizira UZOR Osejava, no jest volontirao za dvije udruge koje djeluju na području Makarske. On objašnjava kako se nije dosad nalazio u Makarskoj u to vrijeme zbog studentskih obveza, no tvrdi kako ima u planu sada, nakon situiranja u Makarskoj, sudjelovati na Zelenoj Čistki.

“Da, volontirao sam u nekoliko lokalnih inicijativa. Naprimjer, sudjelovanje u akcijama udruge *Ruke za bolju Makarsku* u vrijeme srednje škole. Sudjelovao sam osobno na njihovim edukacijama te organizaciji istih. Također sam imao doticaja i s udrugom Lanterna, u srednjoj školi još. [...] Pa da, bio bih zainteresiran, posebno za čišćenje Osejave jer živim blizu. Isto tako vrlo često tamo uživam u šetnjama i rekreacijski odlazim tamo radi bavljenja sportom i stalo mi je do toga da je onda taj okoliš čist, da svi možemo u njemu uživati.” - K4

U knjizi *Grad kao Susret*, autorice Gulin Zrnić te Škrbić Alempijević prenose riječi urbanog sociologa Parka koji definira grad kao “stanje uma, skup običaja i tradicija, organiziranih stavova i osjećaja koji pripadaju tim običajima i prenose se tom tradicijom. Drugim riječima, grad nije puki fizički mehanizam ili umjetna konstrukcija. On je uključen u životne procese ljudi koji ga čine” (Park 1967:1, prema Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević 2019:14-15). Autorice nastavljaju opisivati grad kao proces oslanjajući se na “urbanu življenu svakodnevicu u kojoj pojedinci internaliziraju, afirmiraju, propituju, transformiraju ili odbacuju vrijednosti i okvire koje nudi aktualni politički, ekonomski, društveni i kulturni sustav te unutar toga dinamičnog odnosa kreiraju vlastite identitete i subjektivnosti” (Gulin Zrnić et Škrbić Alempijević 2019:15). Na tragu ovih okvira svojim kazivačima postavljam pitanje “Što vama predstavlja Osejava?”, s obzirom da udruga nosi ime poluotoka, kao i njena ranija inačica Građanska inicijativa SOS Osejava. Odgovori su bili apsolutno uniformni kod svih kazivača -

kako onih iz udruge tako i iz lokalne zajednice. Dvije su bitne stavke koje moji sugrađani ističu, a to su: očuvanost prirode te rekreacijsko mjesto. Članovi udruge se koriste svi istom sintagmom zelena pluća, misleći pritom i na poluotok Sveti Petar, kako bi označili ono što moji sugovornici koji predstavljaju lokalnu zajednicu smatraju posljednjim mjestom gdje možemo pronaći netaknutu prirodu i odmak od gradske vreve i betonizacije ostatka obale te tako često Osejavu asociraju s mirom.

“Osejava kao poluotok meni predstavlja..., ono jednu, jednu **oazu mira**. Jedan za sada još uvijek divlji i netaknut poluotok, koji bi po meni takav trebao ostati sa izuzetkom ovoga znači sjevernog dijela [...]. Ovaj u principu je tu neko mjesto, mjesto mira.” - K8

“Meni Osejava prvenstveno predstavlja **mir**. Nisam neki tip od šetnji rivom i ispijanja kava u gužvama tako da ja svaki svoj slobodni trenutak iskoristavam za pobjeći negdje u prirodu, tako da Osejava i Sv. Petar... mislim da je to jedno savršenstvo za imati takvo nešto u gradu, u centru grada - jednu oazu mira i zelenila. Na kraju krajeva jedan **bijeg od svakodnevnog stresa i buke**, posebice u sadašnjem razdoblju.” - K6

“Pa Osejava je... znači prvo **pluća grada Makarske** - to je ono osnovno. Znači **zelenilo, šuma, fotosinteza**.” - KU3

“Osejava je jedna **zelena oaza** za grad.” - K9

“Osejava i Sveti Petar su, amo reć, **pluća grada**. Mi smo... živimo u sredini koja je zbog svoje urbanističke politike dovela do toga da je grad ono jedan, ono ogromna betonska naseobina, ono kojoj fali kritično zelenih površina i stabala. Ono za za maknit se malo iz grada, a nije daleko - odeš u Osejavu to je ono nekakav, ajmo reć, **javni park**.” - KU2

Nadalje, vezano za rekreacijsko mjesto - svi su se izjasnili kako je Osejava mjesto za šetnje, trčanje, bicikliranje te obiteljska i prijateljska druženja kao i mjesto koje vlasnici pasa posjećuju sa svojim ljubimcima. Vidi se iz svih ovih opisa da je zapravo Osejava mjesto koje povezuje ljude ovoga grada i samim time nam postaje vrlo jasno kako je inicijativa na svojim počecima, još 2018. godine uspjela skupiti toliko potpisa. Iz analize intervjua jasno je kako je zaista svima stalo da zadrže taj mali djelić prirode koji simbolizira mnoštvo lijepih uspomena, druženja te već odavno izgubljenju, nostalgичnu sliku Makarske kakva je nekad bila. Prostor je

to u kojemu i usred ljeta nema mnoštvo ljudi, niti buke automobila i motora. Do istog zaključka sam došla i sama na početku svog boravka na terenu, kada sam šetnjom do plaže Nugal osvijestila sve što to mjesto meni znači i kakve uspomene budi.

“Ona pruža jedinstveno područje koje je blizu grada, no ipak odvojeno od njega, gdje se stanovništvo može nesmetano baviti rekreacijom, sportom ili sličnim hobijima. Rekao bi.. da mi je prva asocijacija upravo sport, s obzirom da se rekreacijski time sam bavim te često odlazim na Osejavu za ono šetnje, trčanje i tako... u društvu prijatelja i zaista mi prolazak tim područjem predstavlja određeni bijeg od betoniziranog kaosa u koji se grad pretvara.” - K4

“Meni predstavlja onoga što ja znam... Neka lagana šetnja, uživanje u prirodi, ne znan, neki piknik, šetnja s psom, šetnja s nekim prijateljima, obitelji.” - K5

“Osejava mi predstavlja nekakvo javno dobro. Nešto šta pripada nama građanima, misto za rekreaciju, šetnju, kupanje. U kontekstu gradske površine ili parka mislim da bi trebala ostati nedodirljiva i zaštićena.” - K7

Osejavu tako ovdje promatramo u sklopu urbane antropologije kao javni prostor (engl. *public space*), pojam koji u ovoj grani antropologije označava zajedničko mjesto koje je dostupno svima i u kojemu svatko može sudjelovati u društvenom životu te se stavlja u kontrast s privatnim prostorom (Jaffe et De Konning 2016:56). Znanstvenici koji se bave urbanog antropologijom i urbanim znanostima također smatraju kako su ta mjesta dio same esencije jednog grada (Young 1990; Sennett 2010, prema Jaffe et De Konning 2016:56). Javni prostori su se povijesno asocijirali kao područja na kojima se odvijao i urbani politički život te isto tako mnogi urbanisti smatraju kako je postojanje javnog prostora kao takvog preduvjet za postojanje demokratske politike (Mitchell 2003; Casas-Cortes et al. 2014, prema Jaffe et De Konning 2016:56). Također, prema Gulin Zrnić i Škrbić Alempijević (2019:18) susret i dijeljenje javnog prostora može među ljudima kreirati bliskost i povezanost koje kasnije postaju dio procesa urbane identifikacije, no za ove pretpostavke javni prostor mora biti dostupan svima. U suvremeno vrijeme ta dostupnost je poništena privatizacijom javnog prostora iz čega proizlazi važno političko pravo na javnost javnog prostora koje Lefebvre naziva “pravom na grad” (Lefebvre 1996, prema Gulin Zrnić et Škrbić Alempijević 2019:18). Iz tog prava na grad prema Mitchellu proizlaze i dobivaju na legitimnosti akcije građana koji zahtijevaju uspostavljanje i/ili povrat javnosti kada je ista ugrožena (Mitchell 2003, prema Gulin Zrnić et Škrbić Alempijević 2019:18). S obzirom da je iz potrebe za spašavanjem Osejave proizašla prvo

Inicijativa, pa Udruga te naposljetku stranka Nezavisne Liste Osejava, javni prostor te očuvanje javnosti Osejave u ovom slučaju zaista jest bio pokretač akcija građana na ugroženost Osejave te sama preteča demokratske politike osnivanja političke stranke.

U političke svrhe danas se koriste gradski trgovi te javni parkovi na kojima građani organiziraju proteste, političke debate i slične aktivnosti. Za vrijeme djelovanja pod Građanskom Inicijativom *SOS Osejava*, članovi današnje Udruge su se koristili javnim prostorom šetnice na Makarskoj Rivi za skupljanje potpisa za peticiju protiv sportskih terena na Platnu. Makarska Riva tako je uvijek bila mjesto okupljanja te pozicija na kojoj su se skupljale raznorazne donacije, potpisi za različite peticije, predizborne liste i sl. te organizirali prosvjedi s dolaskom Građanske Inicijative koja organizira prve prosvjede na ovom prostoru.

Prema zborniku članaka *Anthropology of Space and Place: Locating Culture* u kojemu urednici izdvajaju šest različitih kategorija prostora, područje Osejave možemo proučavati kao upisani prostor¹¹ (engl. *inscribed space*) i sporni prostor (engl. *contested space*) (Low et Lawrence-Zuniga 2003). Osejavu kao upisani prostor možemo promatrati preko načina na koji ljudi kreiraju značajne veze s njom kada u njoj borave te na koji način daju značenje prostoru i tako stvaraju mjesto (engl. *place making*). Bitno je i naglasiti kako Gray u svom članku govori o tome kako je praksa (engl. *praxis*) bitna za konstrukciju identiteta koji ovise o nekom mjestu. Njegov primjer je hodanje pastira po livadama dok prate svoja stada i tako kreiraju identitet naspram tih mjesta, a isto možemo pretočiti i na rekreacijske posjete Osejavi koji kreiraju identitet lokalnog stanovništva Makarske (Gray 2003). Autori također tvrde da se kulturna konstrukcija nekog okoliša jedino može razumjeti iz razgovora s lokalnim stanovništvom o tom kraju (Low et Lawrence-Zuniga 2003:13-18).

Kao sporni prostor ga možemo promatrati upravo unutar spora između lokalnog stanovništva, njegovih želja i potreba te politike i razvoja sportskih terena na području Platna kako bi se proširila sadašnja turistička ponuda. Low i Lawrence-Zuniga u uvodnom dijelu raspisivanja teme spornog prostora navode kako sporovi mogu nastati kada se urbanim preuređenjima koja mijenjaju ili limitiraju korištenje javnog prostora određenim grupama, suprotstavi lokalno stanovništvo kojemu je identitet vezan za to mjesto. Autori nadalje naglašavaju kako u nekim slučajevima lokalno stanovništvo čak razvija strategije otpora ovakvom mijenjanju okoliša kreirajući fizičke ili privremene granice kako bi zaštitili područje za privatno korištenje (Low et Lawrence-Zuniga 2003:18-25). U našem slučaju strategija

¹¹ Prijevod autorice

lokalnog stanovništva je bilo osnivanje Građanske Inicijative SOS Osejava te organiziranje protesta i prikupljanja potpisa za peticiju protiv gradnje na Platnu.

Nastavno na podršku “u četiri oka” koju je udruga spomenula u svojoj samoprocjeni utjecaja na lokalno stanovništvo - iz intervjua kazivača iz lokalne zajednice također dolazim do istih podataka. Kazivači spominju i ono što bi se moglo definirati kao mentalitet malog grada te međuljudskih odnosa u takvim manjim sredinama, koji nam zbirno objašnjavaju zašto je toliko osoba koji udruzi ne izražavaju javno podršku. Jedan od mojih kazivača spominje taj problem i imenuje ga točno tim riječima - mentalitet malog grada. Dok drugi kazivači spominju oprez s kojima neki od simpatizera udruge UZOR Osejava izražavaju podršku članovima i udruzi te jednu od konstanti života u maloj sredini gdje svatko svakog zna - pričanje tko se s kim druži, tko je kojeg političkog afiniteta i kako i s kim provodi slobodno vrijeme. Problem ovakvog razmišljanja je što se često izgubi poruka ili ona posljedično izgubi na važnosti zbog često nevažnih detalja kojima se pridaje više vremena, nego samoj poruci.

“Iako je tu opet problem malo i grada, i tu su opet ti nekakvi međusobni odnosi i onda krenu komentari ko je u udruzi, zašto je u udruzi i onda se tu zanemari cijela poanta te udruge i njihovog rada, ali mislim da su to problemi zapravo svakog manjeg grada. [...] Mislim da je općenito problem taj naš mentalitet, um... općenito mentalitet manjih gradova u kojem sve šta se pokrene, na kraju završi sa pričama ko je čiji, zašto je netko nešto napravio, zašto se neko s nekim spojio u nekakav projekt. Tako da u svim tim nekim stvarima se nekako izgubi poanta nečega i stavi se naglasak na totalno banalne stvari...” - K6

“Pa ovako što se tiče tih pohvala, pohvale stižu uvijek u četiri oka. Znači javno ne stižu. Znači to su uvijek razgovori doslovno ono na samo, u četiri oka, gdje ti neko nešto šapne i to jer nažalost naše društvo još uvijek, kako bi se reklo, uvijek se gleda taj sitni interes. Znači šta ja znam, imam ležaljke na plaži pa ne bih htio ništa reći, nekome se zameriti, ali vas podržavam. Bravo samo nastavite ovo ono... tako da ide u tom smjeru.” - KU3

“ I onda ima rekla kazala opet, ima tu... tu, mi smo opet malo misto” - KU1

Makarska, kao i većina Hrvatske, pati od efekata masovnog turizma koji svojom pojavom dovodi do raznoraznih problema kao što su prenapučenost, nedostatak parkirnih mjesta, prometna gužva, razna fizička oštećenja, niska kvaliteta turističkih doživljaja i niža kvaliteta života lokalnog stanovništva te naposljetku povećanje cijena nekretnina i troškova

života (Abassain et al., 2020 prema Marković Vukadin et al. 2021:459). Zanimljivo je i to što je vezano za kvalitetu života u gradu nekoliko kazivača koristilo metodu usporedbe Makarske s ostalim gradovima u drugim zemljama te generalno Hrvatske i drugih zemalja koji imaju već postavljene neke mjere u turizmu te prometu gdje idu ka održivom razvoju gradova i poboljšanju kvalitete života za lokalno stanovništvo. Tako članica udruge KU1 priča o Španjolskoj koja je zadnjih nekoliko mjeseci najavila promjene¹² koje će osigurati stanovnicima grada Barcelone jeftiniji smještaj te smanjiti količinu turista. Kazivači K4 i KU3 također spominju i smanjenje broja parking mjesta te uvođenje alternativnih solucija za prijevoz u gradu. Kazivač K4 nadodaje također usporedbu jednog Makarskoj kvarta sa splitskim odlagalištem Karepovac, zbog uvođenja razvrstavanja otpada te drugačijeg načina odvoza smeća. O'Rourke u svojoj analizi turizma u Malti u pred i post-covid razdoblju naglašava razliku u količini otpada koje proizvode turisti te Maltežani u svojim domovima, gdje se brojke uvelike razlikuju i kako turisti u hotelima prosječno proizvode dvostruko više otpada od prosječnog Malteškog kućanstva. Autor također na kraju svojeg članka iznosi podatak da će Malta prema dosadašnjim analizama već 2050. biti preplavljena turističkim otpadom, destrukcijom prirodnog okoliša te pretjeranim pritiscima na pružanje osnovnih usluga lokalnom stanovništvu (O'Rourke 2021:305-307).

“Znači to... mislim još ima toliko primjera u svijetu ono kako **Španjolska, Kanarski otok** i sada **Portugal** di je invazija turista - gradnja problem. A zašto mi moramo ponoviti njihove greške od prije 30 godina. Zašto mi ne možemo spriječiti da dođe do tih posljedica? Razvoj mora bit održiv, a ne može biti održiv kad ovako primamo više ljudi ili smeća koje mi možemo progutati.” - KU1

“Kad bih ja osobno sam mogao promijeniti nešto u ovom gradu, ugledao bih se na gradove kao što su **Amsterdam** i **Leipzig**, u gradu bih ukinuo što je više parkinga moguće, uveo isključivo pješačke zone te biciklističke staze i druge alternative vožnji automobilom kao što je javni prijevoz i to u velikim količinama, jer ovo što trenutno imamo je gotovo nezamjetno i nije dobro isplanirano ni provedeno. [...] Sa tim se već godinama i borimo u jednom kvartu u Makarskoj, gdje od kada je grad ugradio eko otoke za odlaganje smeća, dolaze razni ljudi iz cijele Makarske bacati svoj glomazni otpad te tako je taj kvart svakim danom sve više nalik na **splitski Karepovac**.” - K4

¹² “Barcelona to Ban Tourist Apartments to Tackle Housing Crisis”. 2024. *Etias.com*, n.d. <https://etias.com/articles/barcelona-ban-tourist-apartments-tackle-housing-crisis> (pristup 5.8.2024.)

“Imamo sistem **Park & ride**¹³. Park & ride sistem je genijalan. Znači ti parkiraš van Makarske, primjerice teniska igrališta, Vepric, ode na Zelenci ima grad svoju zemlju. Napravi se parking i uz tu kartu parkinga dobiješ besplatni prijevoz to se zove park and ride i tako se rastereti grad i to sve.” - KU3

Prometni kolaps u Makarskoj je nažalost značajka visoke sezone, kao i pojave masovne betonizacije i apartmanizacije cijele rivijere. Lokalno stanovništvo nije zadovoljno s rješenjima koje je grad ponudio na ove probleme, posebice novouvedenim lokalnim prijevozom te provedbom odvoza otpada nakon uvođenja razvrstavanja otpada. Stanovništvo je uvjeren kako rješenja postoje, no da grad njihove potrebe ne čuje i ne uvažava. Marković Vukadin et al. nailaze na ista mišljenja u intervjuima lokalnog stanovništva u Dubrovniku koji izražavaju nezadovoljstvo zbog povećanja cijena robe, usluga i nekretnina te nedostatak ulaganja u ceste i autoceste zbog čega dolazi do većeg prometnog opterećenja, nedostatak parkirnih mjesta i gužve u javnom prijevozu u gradu. Ono što Dubrovčani ističu kao pozitivan učinak turizma jesu povećane prilike za zaposlenje te gospodarski razvoj grada (Marković Vukadin et al. 2021:462-463). Sličan stav ima i kazivačica K6 kad opisuje utjecaj turizma na grad Makarsku.

“Mi promoviramo da se ta kulturna baština svakako sačuva i promovira, ali **ključ je to uzdržavati.**” - KU1

“**Prekomjerni turizam** kojem je izložena Makarska i čitava Makarska Rivijera, zajedno s ostatkom primorja hrvatske, ima znatan **negativan utjecaj na kvalitetu života građana** našeg grada i ostalog lokalnog stanovništva Makarske Rivijere, tako da zbog turizma imamo mnoge probleme na kojima se toliko i ne radi na njihovom rješavanju.” - K4

“Mislim da je ključni da je najveći problem iz kojega proizlazi, iz kojega zapravo proizlazi najveći... najviše problema koje tu imamo i najviše imamo i benefita, a to je ovaj sezonalni, izrazito **sezonalni karakter** i činjenica da ne postoji, znači da je... da se sve, **apsolutno sve vrti oko turizma iz čega proizlazi puno, puno nekakvih ono drugih problema, ono posljedično koji se odražavaju na zajednicu.** [...] S druge strane to **rentijerstvo nam daje, daje mogućnost da se, da se školujemo.** Znači ja isto

¹³ Park & ride parking je dostupan u mnogim velikim gradovima u Europi i šire te je od 2023. godine uveden u Sisku.

“Park & ride parking jedinstven u Hrvatskoj”. 2023. *Grad Sisak*, n.d., <https://sisak.hr/parkride-parking-jedinstven-u-hrvatskoj/> (pristup 30.6.2024.)

tako ne bih ono... od plaća naših teško bismo to mogli da nemamo neke apartmane...”

- K6

Makarski lokalni prijevoz Điro nudi alternativni način prijevoza unutar grada te mu je plan bio smanjiti korištenje automobila na relaciji centar grada i ostalih kvartova, no uvođenje dva kombija s osam sjedala nije rješenje ni van sezone, a posebice u turističkoj sezoni. Zadnjih godina kreirano je nekoliko “ekoloških” projekata koji pokušavaju iskoristiti potencijal čitavoga grada i smanjiti goleme gužve te rasteretiti glavne atrakcije, no uspjeh tih projekata je upitan¹⁴. Stavovi kazivača su da organizacija u Parku Prirode Biokovo također ne iskorištava potencijal mogućeg ekoturizma i ne štiti prirodne ljepote ovoga kraja kako bi ih očuvala za kasnije generacije. Primjerice, radi rasterećenja Biokovske ceste koja vodi do poznate Nebeske Šetnice Skywalk, Park Prirode Biokovo uveo je ograničenje od 20 automobila za svaki sat ulaska. Uz to u Park ulaze i mnogobrojni turistički autobusi, safari jeep-ovi, tuk tukovi i raznorazna druga prijevozna sredstva te na taj način Biokovo dnevno ima mnoštvo posjeta, a zagađivanje okoliša prometom je samo donekle umanjeno. Nekolicina mojih ispitanika je navelo važnost edukacije mlađih generacija te upravo očuvanje prirodnih i kulturnih ljepota za nadolazeće generacije.

“Možda ne bi bilo loše organizirati nekakve panel rasprave, parlaonice... nešto u tom stilu, gdje mladi mogu izraziti svoje mišljenje, gdje mogu naučiti nešto novo. [...] Danas sutra, oni će biti članovi nekakve udruge, i interesirat se za bilo kakav rad i boljitak našeg grada.“ - K6

“Ostavljaju našoj doci neku pozitivnu misao, ne samo razmišljanje da žive u ovom svijetu, gdje se sve nešto zagađuje ili onečišćuje, nego i da se pozabave s tim da nešto ostave i za budućnost. Ne samo da živimo za sadašnjost, nego da malo i pozabavimo se šta će naša, je li... Nećemo reći djeca, ali i unuci i prauunci što će oni, na čemu će oni živjeti. Nami je zasad još dobro, ali moramo graditi budućnost.” - K5

“Mi svakako nećemo odustati dok mi tu živimo. I upravo zbog te nove djece koji sada dolaze, oni su naša budućnost. Znači mi ćemo... sutra će oni preuzet kormilo. - KU1

¹⁴ ĆIRAK Ivona. 2022. “KOMENTAR Je li nam Maestrle donio kulturno osvježenje? Analizirali smo događanja i prisjetili se recentne povijesti”. *Makarska Danas*, 9. listopada 2022. <https://makarskadanass.hr/komentar-je-li-nam-maestrle-donio-kulturno-osvjezenje-analizirali-smo-dogadjanja-i-prisjetili-se-recentne-povijesti/> (pristup 20. 7. 2024.)

“Znači meni je bilo bitno kako stvoriti magnet za Biokovo. Kako privući goste na Biokovo. E s time da to nije bilo samo Skywalk, nego je bilo i zatvaranje prometa i uvođenje shuttle buseva na 16 jezika i to sve. A oni su sad napravili samo Skywalk, sve drugo su izbrisali iz projekta. I sada imamo javnu kurvu, sad ti ljudi rade transfer gore, gadarija, ono meni se to gadi sad.” - KU3

Ovdje bismo također mogli spomenuti i uništavanje obale ispod plaže Romana gdje su daljnju devastaciju spriječili članovi udruge UZOR Osejava i ostalo lokalno stanovništvo. Dramatično razvijanje situacije te posljedice samog događaja je evidentirala i ekipa HRT-a u sklopu emisije Labirint u kojoj se pojavljuju članovi UZOR Osejava: Manuela Puharić, Goran Vranješ, Ivana Miočević Franić te Ivan Lovreta. U dvije epizode pod naslovima *Ipak smo se probudili* i *Oteta plaža (PRILOG 4 i 5)*, članovi udruge ukazuju na probleme devastacije obale te ostale izazove masovnog turizma i nedostataka restrikcija od strane gradske vlasti. Analizira se slučaj Romana te slučaj Platna na Osejavi i ostatka pomorskog dobra Makarske.

Zaključno iz podataka intervjua s lokalnom zajednicom možemo vidjeti kako Udruga UZOR Osejava ima pozitivni utjecaj na lokalnu zajednicu, no s druge strane mnogi moji sugrađani dodaju kako bi se taj utjecaj mogao i trebao proširiti - svakom je potom postavljeno pitanje što bi dali kao sugestiju udruzi za njihov budući rad. O prikupljenim podacima ću više govoriti u poglavlju *Budućnost udruge*.

“Da čuo sam i za druge akcije i smatram da mnogo toga dobrog čine za ovaj grad i za očuvanje okoliša i zajednice.” - K4

“Samim time što oni pokreću neke priče, doprinose... znači daju nešto u medije, nešto u društvo, nešto se događa znači da samim time doprinose dosta.” - K5

“Da naravno, kao što sam dosad već par puta rekla, podržavam rad udruge zato što prvenstveno njihovi stavovi i njihovi ciljevi djelovanja, odnosno okosnica djelovanja su nešto što je u skladu sa mojim stavovima. Tako da, mislim... sve što je vezano za očuvanje okoliša je nešto što ja podržavam.” - K6

“Podržavam rad udruge. I nastojat ću nastaviti volontirati i nadam se da će udruga UZOR Osejava u budućnosti privući više građana u svoje projekte.” - K7

3.4. Stranka nezavisna lista Osejava - NLO

Kao što je najavljeno u uvodnom dijelu rada, dio istraživanja bavio se i samom političkom strankom koja je proizašla iz Udruge UZOR Osejava, kao nekakva treća etapa u njihovoj dosadašnjoj priči. Nakon stvaranja udruge koja je proizašla iz inicijative, dio članova udruge osniva stranku Nezavisna Lista Osejava (skraćeno NLO) te se s tom listom kandidiraju na lokalnim izborima za gradonačelnika 2021. godine. Kandidatkinja za gradonačelnicu bila je Ivana Miočević Franić, a kandidat za dogradonačelnika Petar Kelvišer. Stranka nije pobijedila na izborima, no gore spomenuti dvojac je uspio ući u gradsko vijeće te na taj način sudjeluje u donošenju odluka vezanim za Grad.

“Eto sa inicijativom, nekako sam se više usmjerio tu i onda je došla udruga i onda je na kraju došla politika. E sad ta politika zapravo... mi smo rekli idemo vidit kako će to izgledati. Izbori su svako četiri godine, za četiri godine pitaj boga šta će bit. I dosta smo dobili nekakve inpute sa strane i građani su nam govorili pa hajde nećete ništa napraviti kao udruga, aktivirajte se kroz politiku i ono uspili smo na, na jedvite jade jer je, bila je korona. Morali smo napraviti osnivačku skupštinu, nismo se smjeli okupljat, to je bilo ono... ali uspili smo i prijavili smo se, odnosno kandidirali smo se i dobili smo dva zastupnička mjesta.” - KU2

Ulaskom udruge u politiku došlo je i do drugačije percepcije udruge od strane građana, kao i djelomičnog raskola unutar same udruge iako nisu svi članovi udruge u stranci NLO i obrnuto. Jedna od mojih kazivačica je nakon najave osnivanja stranke NLO izašla iz udruge te nije više članica udruge. Veliki broj članova je postao dio političke stranke koja se krenula boriti na izborima za gradonačelnika te je kazivačica koja se bavi novinarstvom te objavljuje u lokalnim novinama istupila iz udruge kako se u budućnosti ne bi dovela u pitanja njezina novinarska objektivnost i nepristranost. Nakon prestanka članstva u udruzi, kazivačica K8 nastavlja sudjelovati u pojedinim akcijama koje organizira udruga te na taj način izražava podršku udružinoj misiji očuvanja okoliša na način koji ne iskazuje politički afinitet prema stranci NLO i ne može se s njime poistovjetiti.

“Čak sam bila kad se osnivala udruga. Čak sam se bila i učlanila i... Al sam na kraju, nakon što je... kad sam doznala da će se osnovati stranka onda sam te neke svoje ono aktivnosti koje sam, odnosno neke projekte, koje sam bila ponudila, povukla sam. Nisam htjela da se mene kao novinarku na neki način ovaj povezuje... nisam htjela da me se na bilo koji način povezuje s tom, s Osejavom zbog toga što su ljudi koji su došli

iz Osejave... zapravo su... dobar dio njih je završio ili dio njih je u NLO-u ili su simpatizeri pa eto da ne bi, da ne bi neko sutra rekao da sam ja da sam ja pristrana ili nečija” - K8

Moji sugovornici iz udruge mi objašnjavaju kako smatraju da se još jednom pojavila potreba za evoluiranjem njihove priče, ovaj put od udruge do političkom strankom. Članovi udruge s kojima sam razgovarala smatraju da je NLO samo produžena ruka udruge koja im pomaže da se njihov glas čuje onda kada oni sami ne mogu doprijeti do gradske vlasti. Jedan od sugovornika je i član stranke te naglašava negativne aspekte do kojih je došlo zbog kreiranja stranke - od čega najviše pričamo o promijenjenoj percepciji građana prema njima gdje ih se svrstavalo s lijevom političkom opcijom.

“ [...] jer to je postepeno išlo ... znači od građanska inicijativa smo osnovali udругu, ali udругa isto tako nešto može i ne može. Zato smo mi isto i onda jedan dio od naših članova su osnovali stranku, političku stranku da bi mogli sudjelovati na Gradsko vijeće. Znači sve se koordinira. Neki ljudi misle da smo mi možda u sukob interesa, ja ne vidim to tako zato što to se nadopunjujemo. Oni su nama glasnogovornici, kad se naš glas čuje na taj način, onda se može kroz neke druge institucije.” - KU1

“mi smo ono trenutka smo otišli u politiku jedan dio članova i simpatizera se odvojio zato što su smatrali, ono valjda su očekivali da ćemo mi zajedno s SDP-om koalirati...” - KU2

4. BUDUĆNOST UDRUGE

Članovi udruge vide budućnost organizacije u mogućoj profesionalizaciji, koja bi im omogućila angažiranje osobe za stalni rad ili honorar, čime bi se omogućila potpuna posvećenost ciljevima udruge, što trenutno nije moguće zbog privatnih obaveza i drugih poslovnih angažmana članova. Profesionalizacija bi također olakšala prijavu na EU natječaje, isprva kao podrška drugim udrugama, a s vremenom, uz stečeno iskustvo, omogućila bi i samostalno sudjelovanje u EU projektima. Svi članovi s kojim sam održavala intervju zapravo smatraju kako imaju i mogu još puno toga napraviti te da uvijek ima mjesta za napredak. Najvećim uspjehom u svom radu vide upravo to da su još uvijek opstali, nisu se ugasili i nastavili su djelovati usprkos svemu, što je prilično dobar pokazatelj da se svjetla ove udruge neće tako brzo ugasiti te da drugi građani mogu računati da imaju nekoga tko će biti spreman usprotiviti se daljnjem uništavanju naše lijepe okolice i svega onog dobrog što nama, lokalnom stanovništvu, ona može pružiti.

“Da bi to moglo funkcionirati udruga bi trebala ono nakon nekog vremena profesionalizirati. Vi morate imati barem jednu osobu koja tu radi za neku plaću ili neki honorar, neki tajnik, tajnica i slično i onda cilo vrijeme ići prema drugim javnim natječajima i onda ti kroz provođenje tih nekakvih ovaj projekata, ti ti se održavaš na životu. Nama se to još nije dogodilo[...]. To je ključni ovaj problem općenito za udruge znači ta profesionalizacija i jednostavno razvoj svoga rada kroz projekte i programe koji se financiraju javnim novcem.” - KU2

“Da je još opstala, da je ostala. Nismo odustali. Ima puno toga, a vidimo mi čak i ono kad gledate stranke, neke nestanku u roku od dvije godine. Mi smo još tu i dok bude potrebno ćemo biti tu jer uvijek ima ta neka baza, neka čvrsta baza koja će se pokrenuti i koja će pokrenuti ljudi oko sebe. **Znači dok je srce tu, nema tu odustajanja.**” - KU1 *odgovor na Što je najveći uspjeh udruge?*

Članovi udruge nisu zaboravili na prvotni razlog okupljanja Inicijative SOS Osejava te kasnije inačice Udruge UZOR Osejava - zaštita Osejave im je još uvijek cilj te se nadaju u budućnosti postići dugotrajniji oblik zaštite u obliku statusa Parka Šume ili područja značajnog krajobraza kako bi se onemogućila daljnja devastacija poluotoka.

“Ma da **Osejava i Sveti Petar nemaju nikakvi uopće status, oni nisu čak ni Park Šuma**. Mi smo pokušavali svojevremeno zaštititi Osejavu i Sveti Petar na način da se proglase **područjima značajnog krajobraza**. Međutim to, za to treba krenuti postupak, proces koji je jako dugotrajan i skup, a nama je cilj bio da stopiramo gradnju pa su nam iz Instituta za... ovaj Institut krš i more¹⁵ rekli da ako želimo to, da ono to se može kroz prostorni plan i dokumentaciju. Onda opet ovisiš o politici...” - KU2

“Jesmo mi obranili Osejavu, **ali još ona nije pod zaštitom** tako da ja ne smatram da smo mi nešto veliko uspjeli, ali pozitivno je da smo da smo posadili tisuće i tisuće stabala na Osejavi. Pozitivno je da nakon sedam godina intenzivnog čišćenja Osejave, nema toliko smeća [...] Znači eto to su ti uspjesi di smo ponosni, ali u biti mi još glavni razlog zašto smo se osnovali nismo ostvarili, a to je **zaštita Osejave vječno**. Da se jednostavno ne dira, da nikome ne padne na pamet, **da dobije nekakav status** ili da eto to... to nam je cilj!” - KU3

U nekoj bližoj budućnosti, udruzi je u planu održati nekoliko radionica do kraja godine. Kada sam razgovarala s prvom kazivačicom koja je predsjednica udruge, u najavi je bila i mala radionica kompostiranja koja se kasnije održala i na kojoj sam sudjelovala u sklopu terenskog dijela istraživanja. Realizacija najavljenih radionica uvelike ovisi o budžetu koji im odobri grad Makarska jer se, kako kazivačica KU1 tvrdi, s tom količinom dobivenog novca ne može se učiniti puno toga, no onda nastupa njihova kreativnost da ih onog dobivenog izvuku najviše i najbolje što mogu.

“Petar će imati isto jednu radionicu, **edukaciju u školi još oko reciklaže** i na jesen ćemo imati... pošto imaju šivaće mašine za šivanje sa Ivanom Žanetić, imat ćemo isto jednu **radionicu oko reciklažu tekstila**. Tako da evo to su, to su sljedeće akcije. [...] Onda imamo ovako plan, pošto on ima svoj vrt i kompostira već dugo, mi smo tili smo imati jednu malu edukaciju ko neka **mala škola kompostiranja** [...] To je isto plan, znači Petar, Thomas, Dino više manje ako uspije, isto će biti možda neku **šetnju usput sa kesama** da, da pokupimo usput. [...] Tako da ne znamo još koliko novaca. Ukoliko koliko bude ono koliko smo mi tražili, onda će se to moć sve ostvariti. Za neke aktivnosti smanjit ćemo, uvijek smo jako kreativni kad treba ovako. [...] Zato što iznose koje mi

¹⁵ Radi se o Javnoj ustanovi More i Krš, ustanovi koja se bavi zaštitom, održavanjem i promicanjem zaštićenih područja u Splitsko-dalmatinskog županiji.

“More i Krš - O nama”. 2024. *More i Krš*, n.d., <https://moreikrs.hr/more-i-krs/javna-ustanova-more-i-krs/> (pristup 29.7.2024.)

dobivamo od grada, treba biti realan... One su jako male. **Sa 1.500 EUR ne možemo, ne možemo ići jako daleko, znači tu treba biti stvarno kreativan.**” - KU1

Nadalje, udruzi je trenutno u planu izrada internet stranice na kojoj bi objedinili sve materijale s dosadašnjih aktivnosti, radionica i slično, zajedno sa svim informacijama o Udruzi i njenom djelovanju na jednom mjestu.

“E mi smo ti sad u fazi ovaj izrade internet stranice. To je nam je naprimjer plan, to Ivana radi, ovaj puni s nečim, i onda ćemo kad imamo..., kad budemo imali neki materijal, ono kreniti s tim. Pa onda se može preko stranice opet nekako bolje, nego preko Facebooka. Može se staviti link na Facebook, pa ako će neko čitati, nek čita... “ - KU2

Trenutno je nepoznato hoće li politička stranka NLO nastaviti sa svojim djelovanjem i hoće li sudjelovati u utrci za izbore gradonačelnika na lokalnim izborima iduće godine te na koji način će dalje to utjecati na udругu. Bilo bi zanimljivo u budućim istraživanjima proučiti na koji način daljnji ostanak u politici ili odustajanje od politike utječe na udругu kroz longitudinalno istraživanje.

“ [...] mislim da, da je dosta ljudi nakon što smo krenuli u politiku se malo odmaklo, a s druge strane da nismo onda bi nam govorili zašto niste. Znaš to je ono nekako licemjerno. Da smo se mi hajde idemo... mislim meni nije žao zato što smo mi vidili šta je to i kako je to, a ovaj **a hoćemo li ponovo, ne znamo sad. Sad evo ovih godinu dana imamo ispred sebe, godinu i po, pa ćemo viditi.**” - KU2

4.1. Prijedlozi građana

Na kraju intervjua svim kazivačima koji su predstavnici lokalnog stanovništva, a nisu članovi, postavljeno je pitanje što bi željeli predložili udruzi - na koji način bi još dodatno mogli pomoći gradu i potrebama lokalnog stanovništva. Niže dodajem prijedloge koje bi udругa UZOR Osejava mogla uzeti u obzir za daljnji razvoj grada te boljitak lokalne zajednice u Makarskoj. Većina kazivača se izjasnila da smatraju kako je potrebno dodatno educirati stanovništvo o temama iz ekologije kroz razne edukacije i radionice. Tako kazivačica K6 naglašava važnost edukacije djece u školama jer oni predstavljaju našu budućnost, a kazivač K4 dodaje važnost edukacije o dugoročnim rješenjima za održivi razvoj. Kazivač K8 također smatra da je bitno ukazati stanovništvu kroz te edukacije i radionice kako ekološka rješenja nisu skupa ni teško provediva.

“Mislim da bi se mogli više **orijentirati na djecu u osnovnim i srednjim školama**. Ipak su to mladi ljudi, koji tek stasaju u život i da bi bilo, dok su još tako sposobni zaprimiti nova znanja i dok ih se još može oblikovati u pravom smjeru, dok se još može posijati to sjeme... **općenito podići svijest o ekologiji, o zaštiti prirode i koje su posljedice ako se ne brinemo o našem okolišu, jer oni su budućnost.**” - K6

“Predložio bih udruzi da se više uključi u **edukaciju lokalnog stanovništva o očuvanju okoliša i provedbi ekoloških praksi** – ne samo odvajanje otpada već **dugoročna rješenja.**” - K4

“Mislim da bi udruga mogla održati razne **edukacije i radionice**, u kojima bi građanima **prenijeli ideje i znanja o smanjenju otpada, razdvajanju otpada, reciklaži** i slično, te nastojati uvjeriti građane da to nisu skupa i teška rješenja i promjene.” - K8

Ovakvi komentari mogu biti dodatni poticaj udruzi da nastave sa svojim radom, s obzirom da se posljednje dvije godine počelo s učestalijim održavanjem raznih radionica i edukacija, čemu svjedoči i mala radionica kompostiranja na kojoj sam sudjelovala te druge dvije radionice koje su u planu do kraja ove godine. Također, isto im može pomoći pri organizaciji i izradi plana za iduću godinu.

“Od kad sam ja došla mi smo otvorili taj **segment oko kreativnost, edukacije**, reciklaža nekih predmeta [...] Petar će imati isto jednu radionicu, **edukaciju u školi još oko reciklaže** i na jesen ćemo imati... pošto imaju šivaće mašine za šivanje sa Ivanom Žanetić, imat ćemo isto jednu **radionicu oko reciklažu tekstila**. Tako da evo to su, to su sljedeće akcije. [...] Onda imamo ovako plan, pošto on ima svoj vrt i kompostira već dugo, mi smo tili smo imati jednu malu edukaciju ko neka **mala škola kompostiranja** ” - KU1

5. PRIJE ZAKLJUČKA

Članovi udruge ističu kako im je primarni cilj zaštita grada Makarske te osiguravanje ugodnog života za sve stanovnike ovog područja, omogućujući im zajedničko uživanje u svim resursima i blagodatima koje grad pruža. Jasno je kako je ista ideja stajala iza pokretanja peticije inicijative SOS Osejava i kako je istu želju i cilj tada imalo mnoštvo Makarana koji su potpisali peticiju.

“Nama je cilj zaštititi Makarsku, nama je cilj da bude lijepo svakome i udobno i to nije zato što ideja dolazi iz nekog drugog kuta da ćemo ju ignorirati.” - KU1

Vidljivo je iz rezultata intervjua da je poluotok Osejava dio identiteta svih građana Makarske jer se na ovom malom uzorku uniformno pokazalo kako je zaista svima Osejava simbol mira, prirode te mjesto okupljanja koje budi emocije koje stvaraju zajedništvo unutar grada Makarske. Nakon što sam skupila sve dobivene odgovore na “*Što vama osobno predstavlja Osejava*”, postalo je jasno kako veliki broj skupljenih potpisa za očuvanje Osejave od gradnje sportskih terena uopće nije iznenađujuć. U početku mi se činilo kako je brojka od preko četiri tisuće potpisa šokantno velika za ovako malen gradić, no nakon intervjua uviđam kako je mnoštvo građana zapravo imalo emocionalnu reakciju na takvu prijetnju Osejavi. Slična reakcija se nastavlja i na ostalu devastaciju obale grada Makarske te proces betonizacije, koji kod nekih od mojih ispitanika izazivaju bol i tugu.

“Ne znam, sjećam se slučaja... jedna plaže koja mene onako posebno boli...

To je... mislim posebno... **svaka koja je nasipana i koja je devastirana me boli, ali ondje imam nekakvu možda emotivniju vezu s tom plažom jer se ondje kupam, kod Rivijere.**” - KU8

Osim što poluotok Osejava pridonosi osjećaju zajedništva među lokalnim stanovništvom, istome pridonosi i volontiranje u sklopu UZOR Osejava te volontiranje općenito. Kazivačica iz udruge nam opisuje osjećaj zajedništva te edukativni segment koji Zelena čistka ima za djecu koja u njoj sudjeluju, a isto potvrđuju i ispitanici koji su sudjelovali na Zelenim čistkama na poluotocima Sveti Petar i Osejava kada u svojim iskazima svjedoče kako su tokom svog volontiranja dobili osjećaj ispunjenosti te zajedništva s ostalim sugrađanima.

“Kad smo mi oslikavali klupu na Osejavi, onda djeca su nas pitali kad ćemo mi ići čistiti, kad ćemo ići čistiti. Ja sam im rekla obavijesti ću ja razrednicu iz građanskog odgoja kada bude i onda ćemo vama reći. Ona je njima, svim razredima rekla i bili su tu i **to je super zato što ima taj edukativni segment i ono osjećaj pripadnosti, da je to i njihov prostor i to je baš ono super.**” - KU1

“Da volontirala sam i trudim se volontirati kad god to stignem i smatram da je to odličan način za doprinijeti nekoj akciji... zapravo bilo čemu što ima nekakav pozitivan cilj koji je u skladu vašim osobnim stavovima i **mislim da se na kraju dana čovjek dobro osjeća ako je učinio nešto dobro bez ikakve naplate i bez ikakve povratne usluge**, a mislim da smo svi mi u mogućnosti ponekad, s vremena na vrijeme, učiniti takvo nešto.” - K6

“Pa evo mogla bih to usporediti sa mojim odlaskom u teretanu znači ovaj teško se natjeram, a **onda kad odem onda se osjećam zadovoljno, zadovoljnije i ispunjenije ista stvar je i sa bilo kakvim oblikom volontiranja [...]** ali eto recimo **kad govorimo o nekakvom volontiranju mislim da to nekako kod ljudi stvara osjećaj zajedništva jer se svi ujedine oko iste stvari i zapravo jako lijep oblik druženja** tako da ljudi umjesto da ne znam... da ispunjavaju tu neku svoju, neke svoje socijalne potrebe na kavama to je jedan puno puno bolji način, ali kako sam rekla zapravo samo se pokrenuti... ovaj iako to govorim iz svog iskustva” - K8

Osejava kao poluotok, javni prostor te mjesto okupljanja i rekreacije jest važno za kulturu zajednice grada Makarske i predstavlja jedno od značajnih mjesta, dio esencije grada, za svakoga tko živi u Makarskoj. Urbana mjesta su često viđena kao prostori slobode te anonimnosti gdje prolaznici mogu doživjeti razne susrete i kreirati nove forme društvenosti (Jaffe et De Konning: 2016:55-56), čemu svjedoče mnogi iskazi intervjuiranih građana. Kao što je već spomenuto, prakticiranje rekreacijskog šetanja i trčanja na Osejavi je bitno za sami identitet lokalnog stanovništva koji se gradi preko mjesta te odnosa koji stanovništvo ima s mjestom i percepcijom te slikom koju imaju o njemu.

U jednom od posljednjih sastanaka Gradskog vijeća na pitanje je došla i tema Platna na poluotoku Osejava te uređivanje sportsko-rekreacijskog centra Osejava na što je članica udruge UZOR i predsjednica stranke Ivana Miočević Franić NLO izjavila sljedeće:

“Vezano za redefiniranje sadržaja i obuhvata Platna, osobno se nadam da će se prilikom izrade nacrtu prijedloga izmjena plana ova dva aspekta povezati i da će zaštita poluotoka Osejava dobiti pozitivan epilog te da će javni interes biti uvažen. Također predlažem gradskoj upravi provođenje studije ekološke i društvene valorizacije poluotoka Osejava kroz multidisciplinarni pristup kojim bi se vrednovali svi aspekti, i ekološki, i društveni, i kulturni i ostali čimbenici...”¹⁶

Ovaj rad upravo započinje analizu društvene i kulturne valorizacije Osejave unutar lokalne zajednice istraživanjem kako to mjesto utječe na konstrukciju identiteta lokalnog stanovništva te samim time postoji i budućnost proširenja rada dodatkom dubinske studije slučaja poluotoka Osejava i njegova specifičnog značaja za lokalnu zajednicu.

¹⁶ ĆIRAK, Ivona. 2024. “Na Gradskom vijeću se zahuktalo oko Platna: Vijećnik Lelas traži referendum, Franić odgovorila stihovima”. Makarska Danas, 22. lipnja 2024. <https://makarskadanass.hr/zakuhalo-se-oko-platna-vijecnik-lelas-trazi-referendum-franic-odgovorila-stihovima> (pristup 23.6.2024.)

6. ZAKLJUČAK

Poluotok Osejava kao javni prostor iznimno je bitan kao mjesto okupljanja, susreta i kreiranja identiteta lokalne zajednice. UZOR Osejava je nastao reakcijom dijela građanstva na prijem lokalne zajednice s jedne strane te gradske vlasti i privatnih instituta s druge strane, zbog planiranih izmjena koje su ugrožavale javnost tog javnog prostora. Okupljeni pojedinci počinju djelovati kao Građanska Inicijativa SOS Osejava, nakon čega osnivaju Udrugu za održivi razvoj Osejava, nastavljajući se dalje boriti za inkluzivnost i dostupnost javnih prostora u Makarskoj svim građanima. Tako ova studija udruge prati i slučaj Romana te općeniti problem betonizacije i apartmanizacije makarskog područja. Lokalno stanovništvo je upoznato s Udrugom Osejava i njenim radom te ih generalno podupire u njihovim nastojanjima da sačuvaju kulturnu i prirodnu baštinu grada. Članovi udruge naglašavaju kako znaju da ih građani podupiru jer često dobivaju podršku “u četiri oka” te potporu na društvenim mrežama. Istom svjedoči i veliki broj sudionika na popularnim Zelenim Čistkama po poluotoku Osejava te poluotoku Sveti Petar u kojima su sudjelovali i neki od mojih kazivača. Dio članova UZOR Osejava, osniva te sudjeluje u djelovanju stranke Nezavisna Lista Osejava, popularno zvana NLO. Političko djelovanje udruge je u skladu s teorijskim navodima da je općenito postojanje javnih mjesta preteča za demokratsku politiku, a akcije koje organizira UZOR Osejava se isto tako zbog “prava na grad” legitimiraju kao akcije koje zahtijevaju uspostavljanje i/ili povrat javnosti kada je ista ugrožena. Osejava je tako javni prostor, mjesto susreta, mjesto rekreacije i oaza mira koja je dio esencije samog grada te se kao prostor i mjesto kreira sukladno osobama koje ga koriste i pomaže u kreiranju identiteta tih istih osoba. Na isti način je i agens i akter/subjekt i objekt - kojeg UZOR Osejava nastoji zaštititi što protestima, što edukacijom, što nastojanjem da mu se prizna status koji ono uživa među lokalnim stanovništvom te se na isti način trajno zaštititi od promjena i izmjena koje ne bi bile u skladu s potrebama lokalne zajednice. Članovi vide budućnost udruge u profesionalizaciji, koja bi im omogućila sudjelovanje u EU projektima i financiranjima od strane EU jer je velik problem udruge općenito ovisnost o javnom novcu iz gradske blagajne.

7. POPIS PRILOGA

Videouradci Udruge za održivi razvoj Osejava o grafitima. 2023. “NO GRAFITTI IN NATURE”. *Facebook*, 22. ožujka 2023. <https://www.facebook.com/uzorosejava/reels/> (pristup 1. 8. 2024.) U tekstu: PRILOG 1

Video SOS Osejava. 2018. “Čuvamo pluća naših gradova”. *Youtube*, 26. ožujka 2018. https://www.youtube.com/watch?v=7Pln1r4kwLE&embeds_referring_uri=https%3A%2F%2Fwww.index.hr%2Fmagazin%2Fclanak%2Fsos-osejava-hrvatski-glumci-za-spas-jedine-preostale-zelene-oaze-u-makarskoj%2F1036824.aspx&source_ve_path=MjM4NTE (pristup 18. 7. 2024.) U tekstu: PRILOG 2

Video Nera Stipićević. 2018. “Dragi Ljudi, Na pitanje "Koji je smisao Mog života u ovom svijetu?" ja sam jutros dobila jedan od odgovora.” *Facebook*, 28. ožujka 2018.

https://www.facebook.com/nera.stipicevic/videos/10155792593915642/?ref=embed_video&t=0 (pristup 18. 7. 2024.)

U tekstu: PRILOG 3

HRT Emisija Labirint. 2023. “Ipak smo se probudili” *Youtube*, 12. lipnja 2023. <https://www.youtube.com/watch?v=kvFI1htvEcA> (pristup 18. 7. 2024.)

U tekstu: PRILOG 4

HRT Emisija Labirint. 2022. “Oteta plaža” *Youtube*, 17. svibnja 2022. <https://www.youtube.com/watch?v=Zrgkr3dEQ8U> (pristup 18. 7. 2024.)

U tekstu: PRILOG 5

8. POPIS SLIKA I TABLICA

Slika 1. Članovi udruge – s lijeva na desno: Petar Kelvišer, Ivana Miočević Franić, Petra Mravičić, Ela Sokol. Izvor: Slobodna Dalmacija/ foto Matko Begović	2
Slika 2. Zelena čistka 2023. Izvor: Makarska Danas/ foto O.Franić	3
Slike 3. i 4. – putokazi koje su postavili članovi UZOR Osejava / Fotografirano: 21.01.2024.	6
Slika 5. – Plaža Nugal, poluotok Osejava / Fotografirano: 21.01.2024.	7
Tablica 1 - Primjeri za četiri kategorije aktivnosti koje Udruga UZOR Osejava provodi	8
Tablica 2 - Prikaz datuma održavanja intervjua te kazalo oznaka kazivača za ostatak teksta	10
Slika 6. Klupa koju su osnovnoškolci Oca Petra Perice oslikali u suradnji s udrugom - jedna od etapa na Zelenoj šetnji / Fotografirano: 16. ožujka 2024.	17
Slika 7. Članica udruge objašnjava akcije koje održavaju za uklanjanje grafita - jedna od etapa na Zelenoj šetnji / Fotografirano: 16. ožujka 2024.	17
Slika 8. Zelena Čistka 2024. izvor: Facebook stranica Udruge za održivi razvoj Osejava	19
Slike 9. i 10. Vrt gdje se održavala radionica kompostiranja / Fotografirano 1. lipnja 2024.	21
Slika 11. Miješanje komposta / Fotografirano 1. lipnja 2024.	22
Slika 12. Prosijavanje komposta / Fotografirano 1. lipnja 2024.	22

9. POPIS LITERATURE

DABKOWSKA, Magdalena. 2021. "Individuality, Teamwork and Work Processes" U *Work, Society and the Ethical Self. Chimeras of Freedom in the Neoliberal Era*, ur. Chris Hann. New York: Berghahn Books, 240-256.

GULIN ZRNIĆ, Valentina i Nevena ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ. 2019. *Grad kao susret: Etnografije zagrebačkih trgova*. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo: Odsjek za etnologiju i folkloristiku.

GRAY, John. 2003. "Open Spaces and Dwelling Spaces: Being at Home on Hill Farms in the Scottish Borders". U *Anthropology of Space and Place: Locating Culture*, ur. Setha M. Low i Denise Lawrence-Zuniga. Oxford-Malden-Victoria: Blackwell Publishing, 223-239.

JAFFE Rivke i Anouk DE KONING. 2016. *Introducing Urban Anthropology*. New York: Routledge, 2016.

MARKOVIĆ VUKADIN, Izidora, Matina GJURAŠIĆ i Damir KREŠIĆ. 2023. "From over-tourism to under-tourism – an opportunity for tourism transformation in the City of Dubrovnik". U *Ethical and Responsible Tourism. Managing Sustainability in Local Tourism Destinations*. ur. Marko Koščak i Tony O'Rourke. T. Oxon: Routledge, 457-471.

LOW, M. Setha i Denise LAWRENCE-ZUNIGA, ur. 2003. *Anthropology of Space and Place: Locating Culture*. Oxford-Malden-Victoria: Blackwell Publishing.

MAACK, C. Stephen. 1995. "Applying Anthropology". U *Urban Non-Profit Organizations in Urban Anthropology and Studies of Cultural Systems and World Economic Development*, vol. 24, 1/2, Los Angeles.

MILAS, Goran. 2005. *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

ISENHOOR, C. 2023. "How the grass became greener in the city: on urban imaginings and practices of sustainable living in Sweden." U *Sustaining Natures: An Environmental Anthropology Reader*, ur. Sarah R. Osterhoudt i K. Sivaramakrishnan. University of Washington Press, Seattle, 102-127.

O'ROURKE, Tony. 2023. "Malta - regaining a sustainable heritage". U *Ethical and Responsible Tourism. Managing Sustainability in Local Tourism Destinations*, ur. Marko Koščak i Tony O'Rourke. Oxon: Routledge, 292-308.

POTKONJAK, Sanja. 2014. *Teren za etnologe početnike*. Hrvatsko etnološko društvo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju.

POTKONJAK, Sanja, Tihana RUBIĆ i Nevena ŠKRBIĆ ALEMPIJEVIĆ. 2016. *Misliti etnografski. Kvalitativni pristupi i metode u etnologiji i kulturnoj antropologiji*. Hrvatsko etnološko društvo, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju.

SAŽETAK RADA

Ovaj diplomski rad bavi se analizom Udruge za održivi razvoj Osejava i njenim utjecajem na lokalnu zajednicu grada Makarske. U radu se primjenjuju teorijske postavke antropologije rada te mjesta i prostora, s fokusom na volonterske akcije i aktivnosti udruge. Cilj je istražiti kako udruga doprinosi lokalnoj zajednici i kako njezino djelovanje utječe na prostorne promjene uzrokovane turizmom, glavnom djelatnošću grada Makarske. Terensko istraživanje uključivalo je polustrukturirane intervjue, promatranje sa sudjelovanjem te kritičko čitanje relevantnih izvora. Rezultati istraživanja pokazuju da udruga UZOR Osejava ima pozitivan utjecaj na lokalnu zajednicu, unatoč izazovima i ograničenjima s kojima se susreće. Članovi udruge vide budućnost u profesionalizaciji, što bi im omogućilo učinkovitije djelovanje i sudjelovanje u EU natjecanjima. Građani uglavnom podržavaju aktivnosti udruge, iako neki izražavaju podršku samo u privatnim razgovorima zbog političkih i društvenih pritisaka. Jedan od ključnih aspekata istraživanja je analiza ekološke osviještenosti lokalnog stanovništva i uloga udruge u promicanju ekoloških inicijativa. Posebna pažnja posvećena je aferama poput devastacije plaže Romana i projektu sportskih terena na Osejavi, koji su medijski popraćeni i izazvali su značajne reakcije šire javnosti. Zaključno, rad ističe važnost daljnjeg istraživanja utjecaja udruge na razvoj lokalne zajednice i kulturnu dinamiku grada Makarske.

Ključne riječi: Ekološki aktivizam, ekološka osviještenost, neprofitne udruge, volontiranje, grad Makarska, urbana antropologija

SUMMARY

This master's thesis deals with the analysis of the Udruga za održivi razvoj Osejava (engl. *Organization for Sustainable Development Osejava*) and its impact on the local community of Makarska. Theoretical frameworks of labor anthropology and anthropology of place and space are applied in the thesis, with a focus on volunteer actions and activities of the organization. The aim is to explore how the organization contributes to the local community and how its actions affect spatial changes caused by tourism, the main activity of Makarska. Field research included semi-structured interviews, participant observation, and critical analysis of relevant sources. The research results indicate that the UZOR Osejava organization has a positive impact on the local community, despite challenges and limitations. Organization members see their future in professionalization, which would enable more effective action and participation in EU projects. Citizens generally support the organization's activities, although some express their support only in private conversations due to political and social pressures. One of the key aspects of the research is the analysis of the environmental awareness of the local population and the role of the organization in promoting such environmental initiatives. Special attention is given to controversies such as the devastation of Romana beach and the project of building the sport fields on Osejava, which have received media attention and sparked public reactions across the country. In conclusion, the thesis emphasizes the importance of further research into the organization's impact on the development of the local community and the cultural dynamics of Makarska.

Key words: Eco activism, environmental awareness, non profit organizations, volunteering, town of Makarska, urban anthropology